

Budsjettundersøkelsen 2019

- ☐ Norsk økonomi og kommunene

- ☐ Sjeføkonom Torbjørn Eika

- ☐ Budsjettundersøkelsen

- ☐ Avdelingsdirektør Rune Bye

- ☐ Modell for minimumsnivå for netto driftsresultat

- ☐ Spesialrådgiver Helga Aasdalen

4. desember 2018

Sjeføkonomens kvarter:

Status og utsikter for norsk økonomi
og noen konsekvenser for
kommuneøkonomien

Budsjettundersøkelsen desember 2019

KOMMUNSEKTORENS ORGANISASJON

The Norwegian Association of Local and Regional Authorities

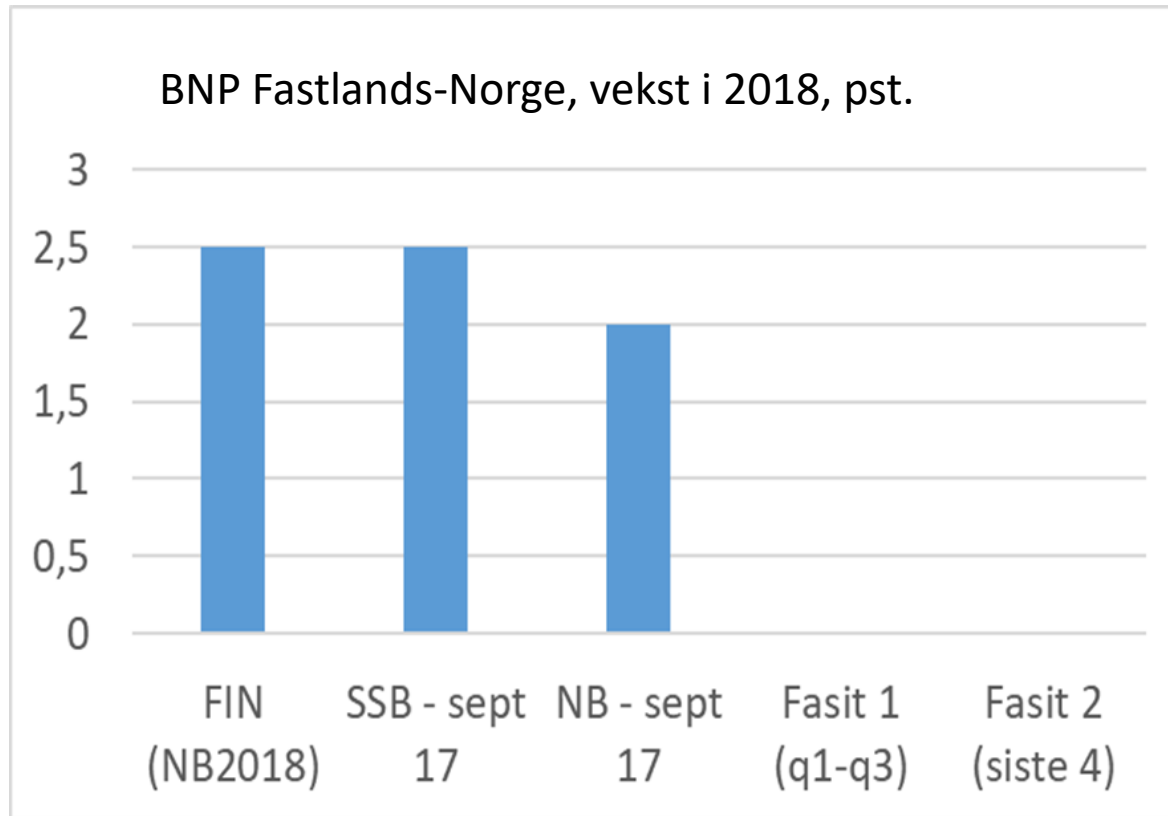
2018: Hva sa prognosene?

- Moderat konjunkturoppgang
 - Kontinuerlig – svak nedgang i arbeidsledigheten
 - God reallønnsvekst
-
- Og hvordan har det gått?

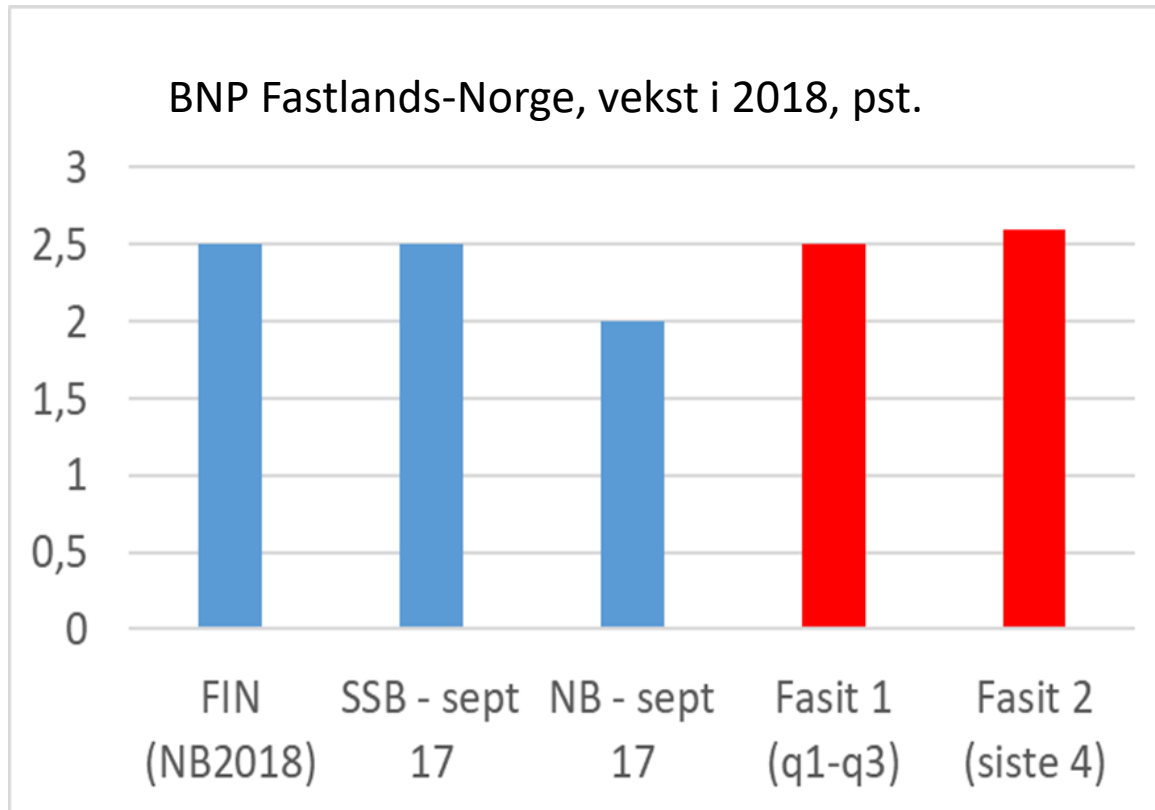

Moderat konjunkturoppgang

- BNP-vekst minst 2,0 pst.

Moderat konjunkturoppgang

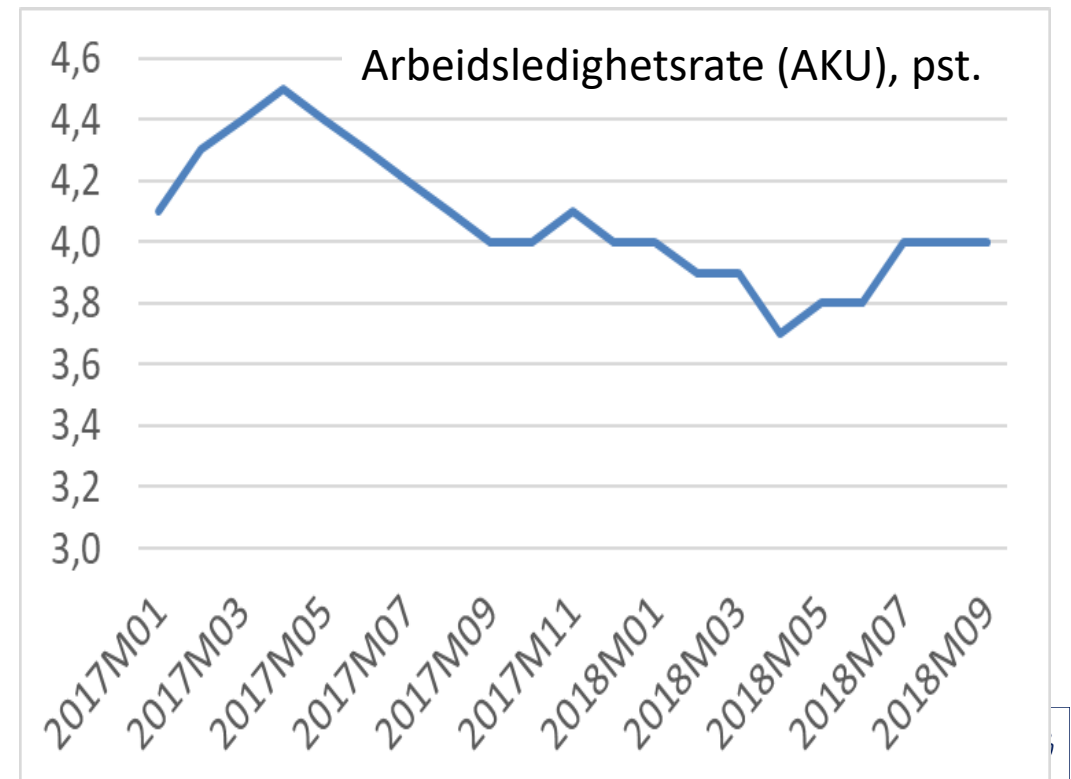

- BNP-vekst minst 2,0 pst.

➡ Prognosene har truffet bra
➡ Men utviklingen i andre halvår har vært svakere

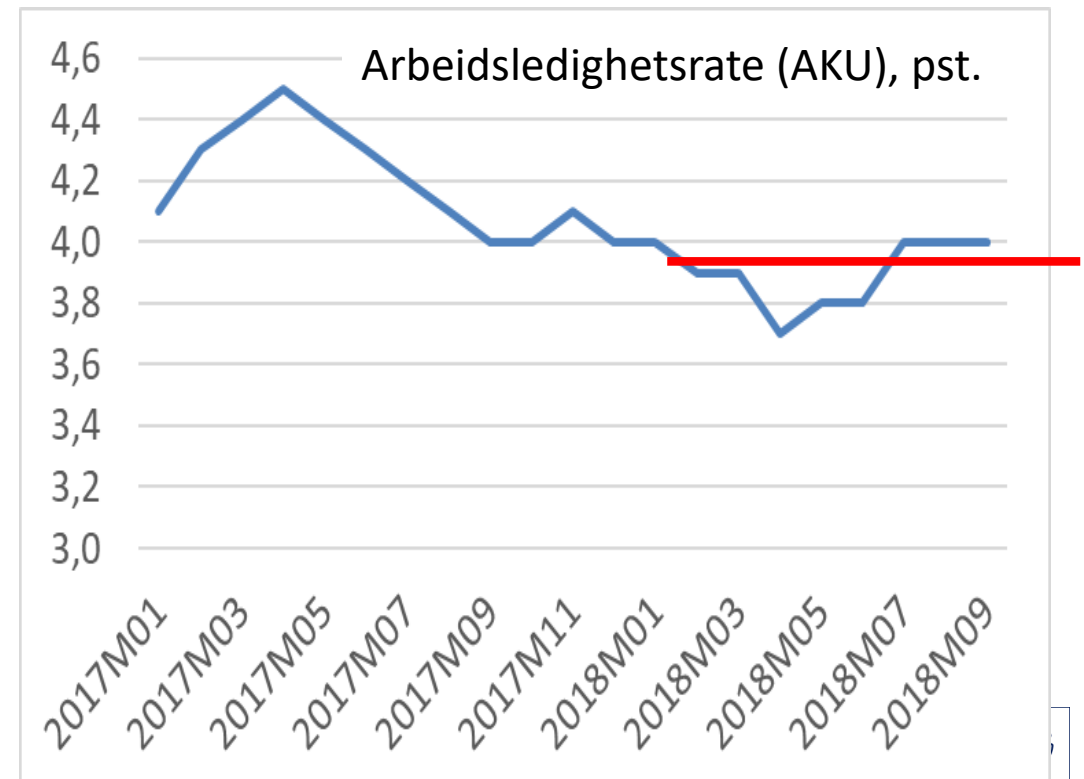
Arbeidsledigheten ned fra 2017 til 2018

- Nedgangen i arbeidsledighet har stoppet opp

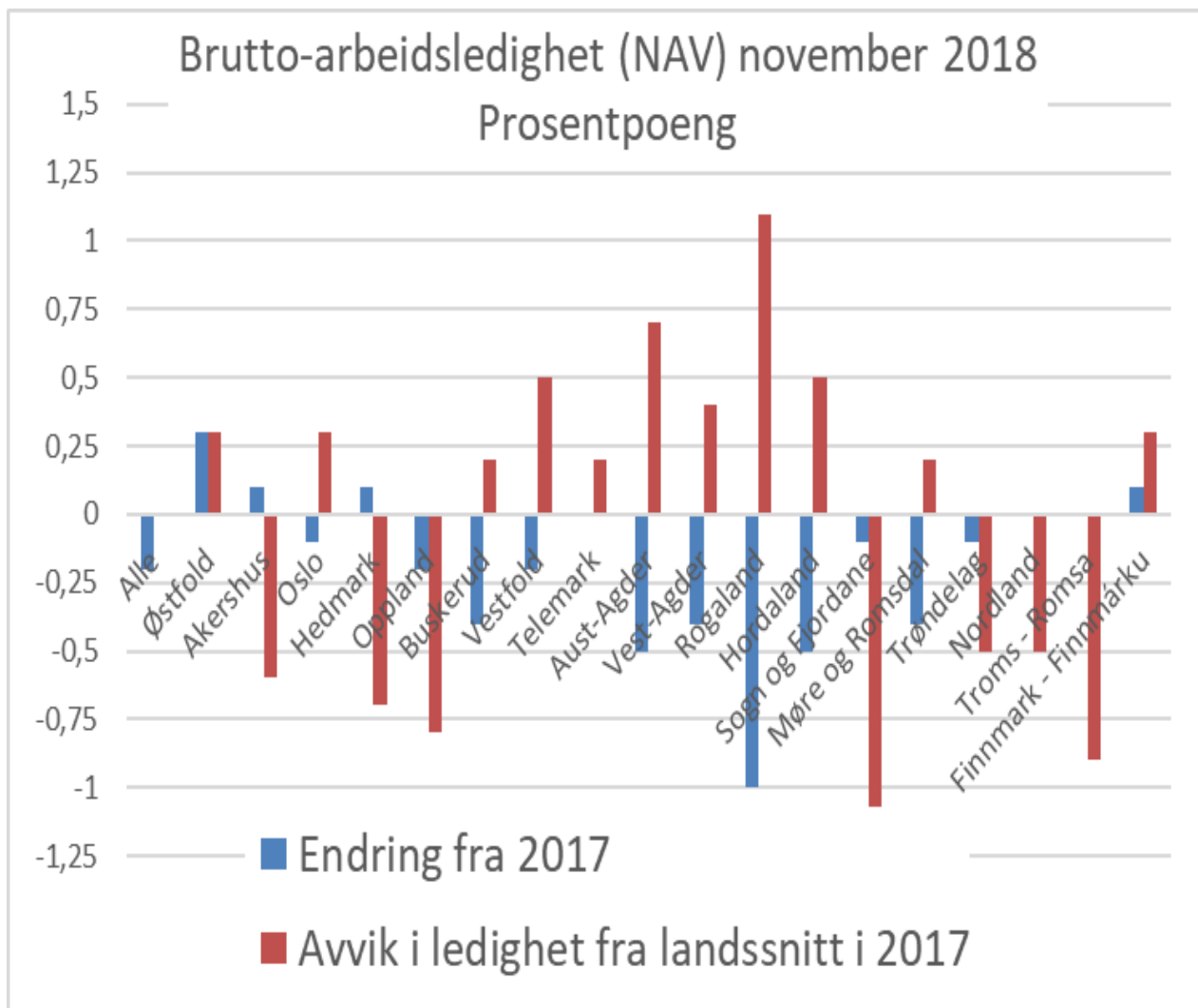

Arbeidsledigheten ned fra 2017 til 2018

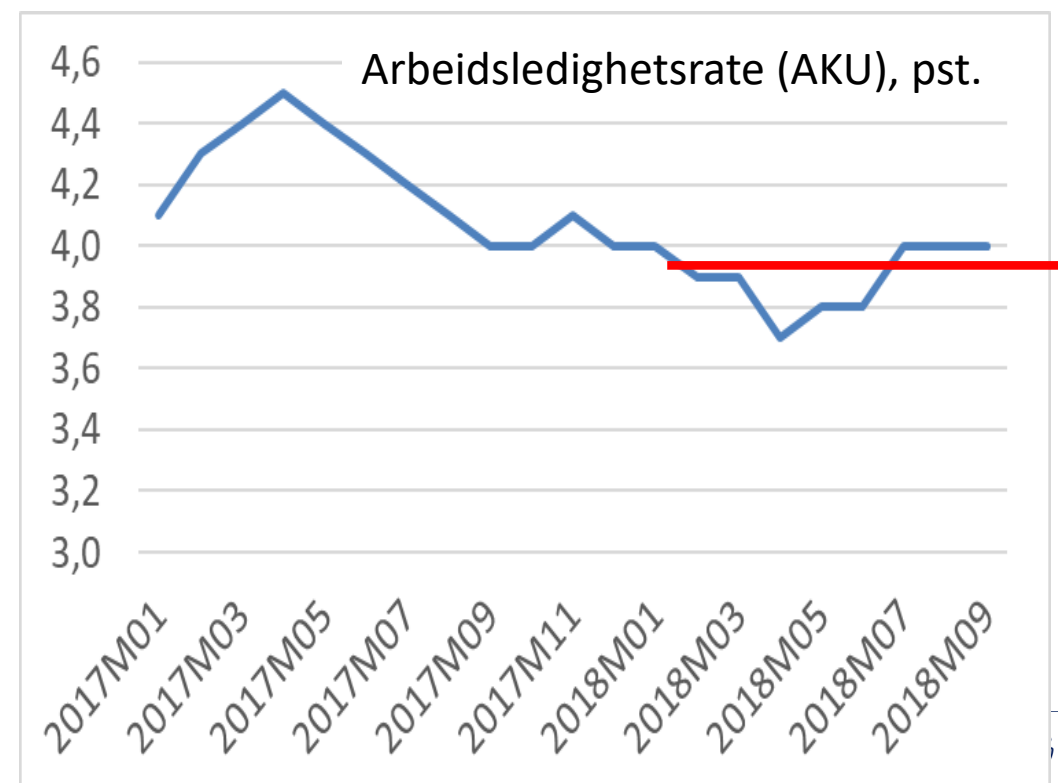
- Nedgangen i arbeidsledighet har stoppet opp
- Prognosene fra høsten 2017 sa en ledighetsrate på 3,9 eller 4,0 pst.
 - Årsgjennomsnittet treffer, men ikke forløpet

Arbeidsledigheten ned fra 2017 til 2018

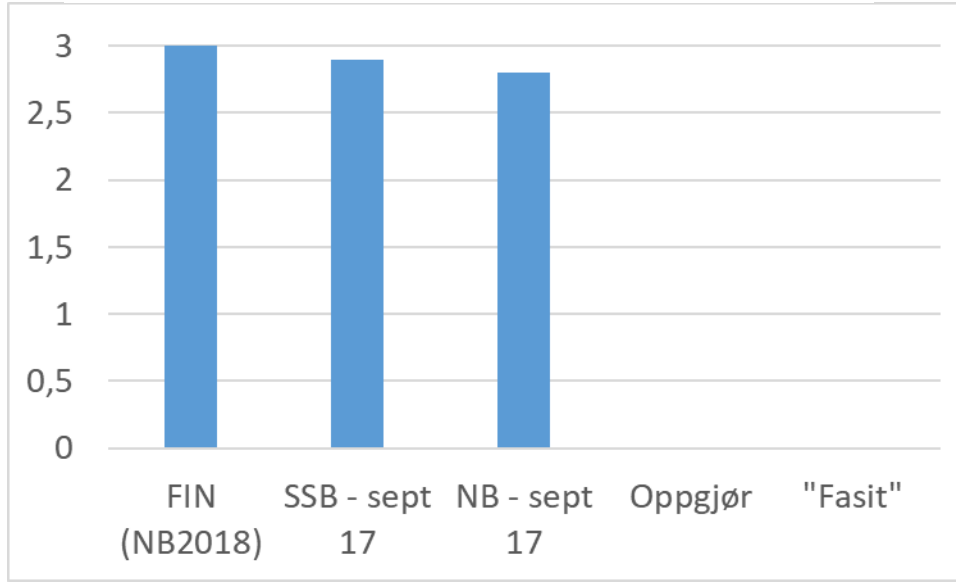

- Nedgangen i arbeidsledighet har stoppet opp
- Prognosene fra høsten 2017 sa en ledighetsrate på 3,9 eller 4,0 pst.
 - Årsgjennomsnittet treffer, men ikke forløpet
- Ledigheten mest ned der den har vært høyest

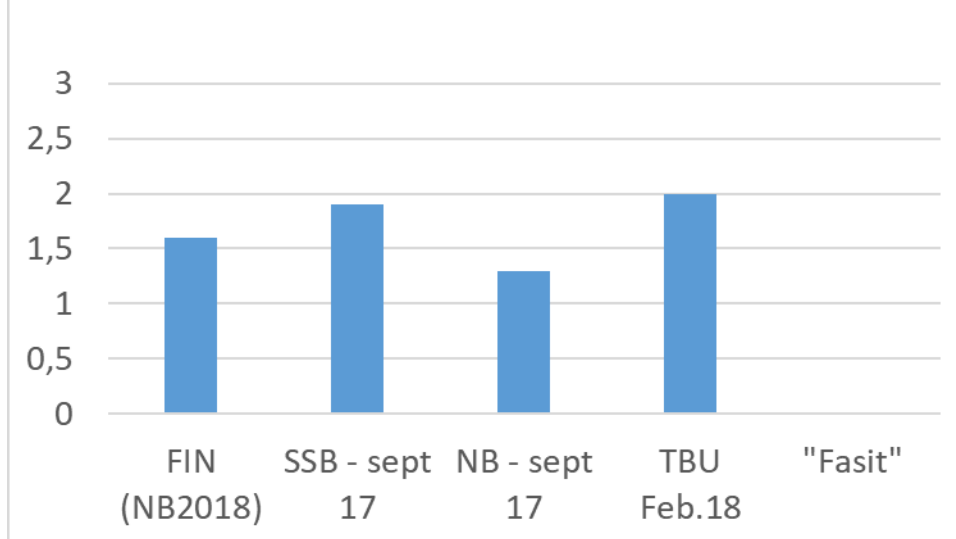

Det lå an til en klar reallønnsvekst.....

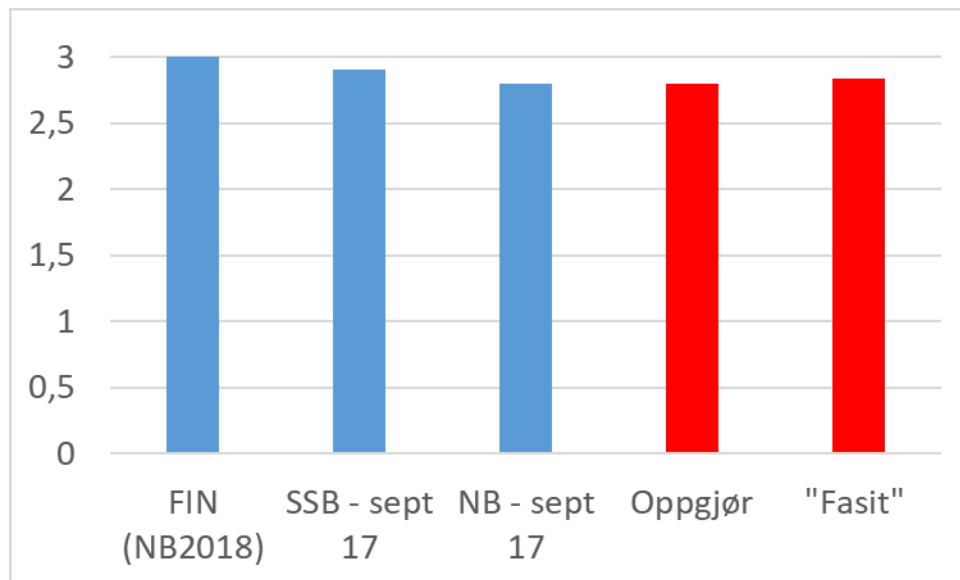
Årslønnsvekst i 2018, pst.

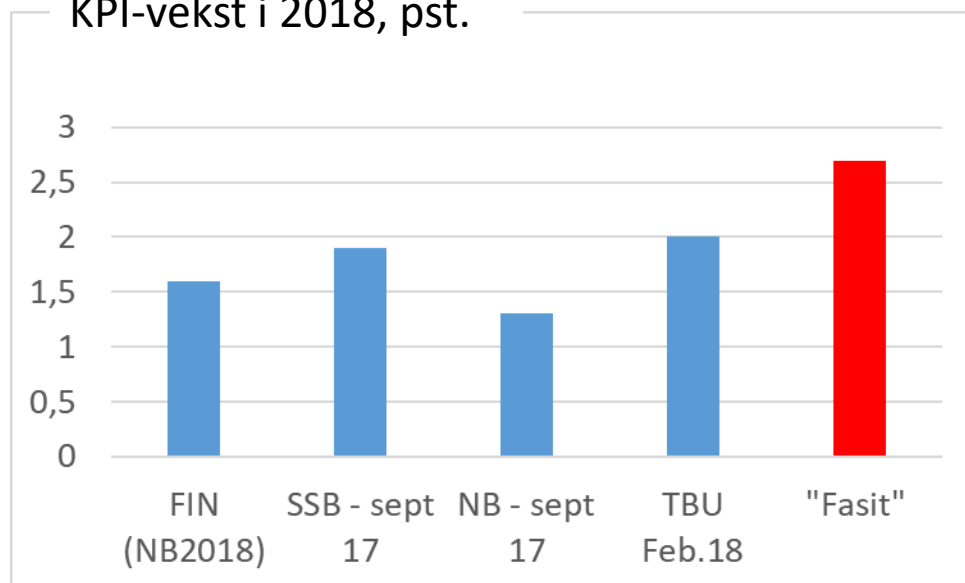
KPI-vekst i 2018, pst.

Årslønnsvekst i 2018, pst.

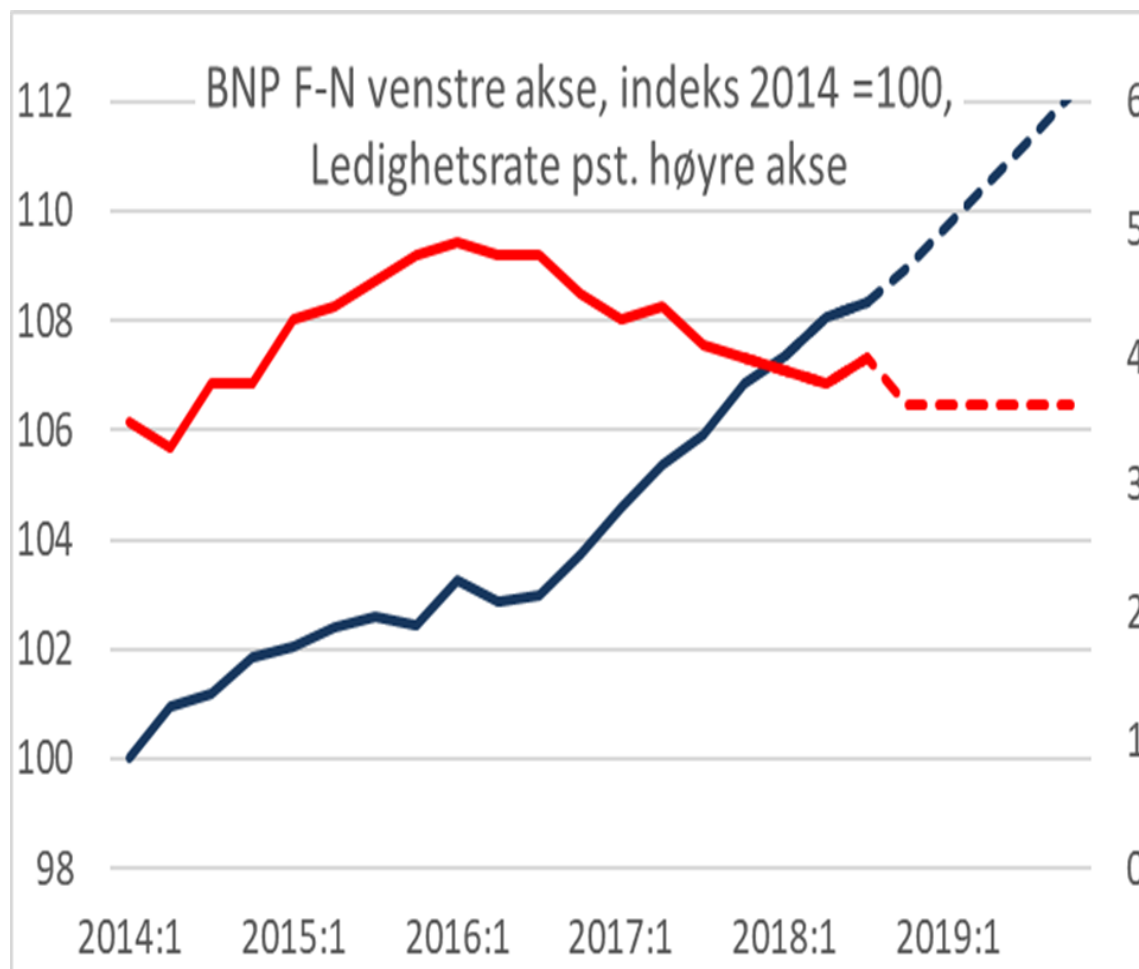
KPI-vekst i 2018, pst.

Det lå an til en klar reallønnsvekst.....

- Traff god på lønn, men ikke på pris....
- Prisveksten vesentlig høyere enn forventet
 - «Rart vær»
- Om lag 0 i reallønnsvekst

Treffer 2019-prognosene?

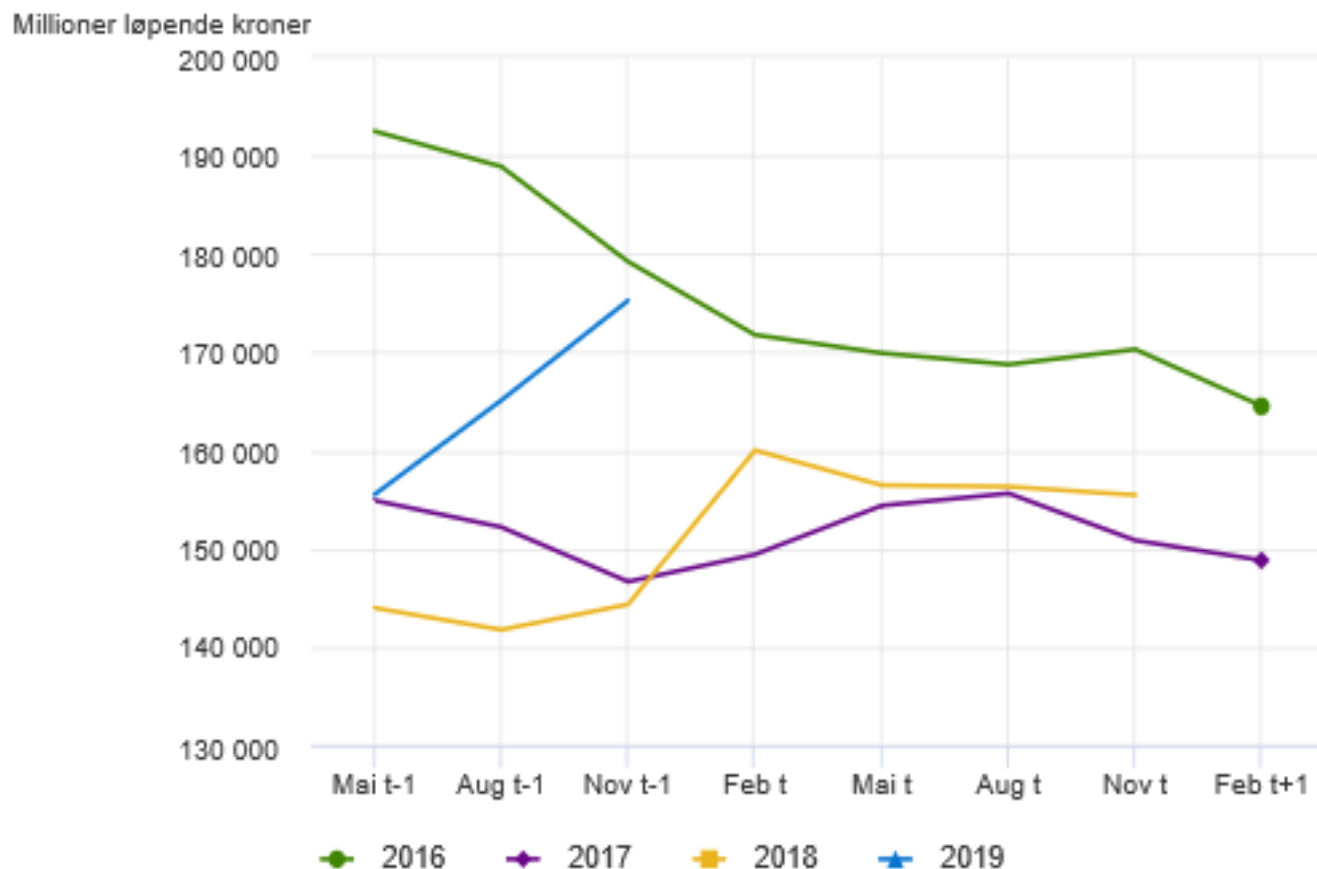
- Samstemte prognoser: Fortsatt moderat konjunkturoppgang
 - Ledigheten videre litt ned
 - Lønnsvekst 3 ¼ pst. > prisvekst

	BNP F-N	Ledighet
SSB	2,4	3,8
FIN	2,7	3,7
NB	2,5	3,4

- Fallet i ledighet har stoppet opp?
- Veksten i BNP F-N svak i 3. kvartal...

Fortsatt norsk konjunkturoppgang?

Figur 2. Investeringer. Utvinning og rørtransport. Årsanslag gitt på ulike tidspunkt

- **Mange mindre positive/negative signaler**
 - Lavere internasjonal vekst
 - Svært moderat utvikling i norsk eksport utenom olje
 - Lav konsumvekst, mindre optimistiske husholdninger
 - Fortsatt høye el.priser
 - Ingen drahjelp fra kraftforsyningsinvesteringer
 - Lavere oljefond
- **Mer uklart**
 - Mye lavere oljepris
 - Boliginvesteringene flater ut
 - Nøytral finanspolitikk
 - Renteøkning?
- Lyspunktene som kan være tilstrekkelig
 - Investeringene i olje og industri
 - Svak krone

Konklusjoner om norsk makroøkonomi

- I beste fall en uhyre moderat konjunkturoppgang i 2019
 - Lavere sysselsettingsvekst enn prognostisert(?)
- Fortsatt bedring i regionene som ble hardest rammet av oljenedturen
- Utsikter til mindre renteøkning enn signalisert
- Lønnsvekstanslagene – rundt 3¼ pst. OK
 - Lønnsomhetsutsiktene til konkurranseutsatt sektor
 - Ledigheten er redusert
- Lav oljepris kan innebære
 - Svakere økonomiske vekst i 2020 enn tidligere antatt
 - Utsikter til enda mer beskjeden økning i oljepengebruken

Noen konsekvenser for kommuneøkonomien

- Svakere sysselsetting enn forventet vil isolert sett gi lavere skatteinngang
 - Usikkerhet om mer enn konjunktur
 - Bedring i skatteinngangen i «oljenære» områder
- Mindre økning i renta kan dempe konsekvensene
- Lavere oljepris innebærer isolert sett litt lavere inntektsvekst i kommunene videre framover
 - Men isolert sett også litt lavere vekst i behovene – lavere befolkningsvekst/arbeidsinnvandring

Budsjettundersøkelsen 2019 – kommuner og fylkeskommuner

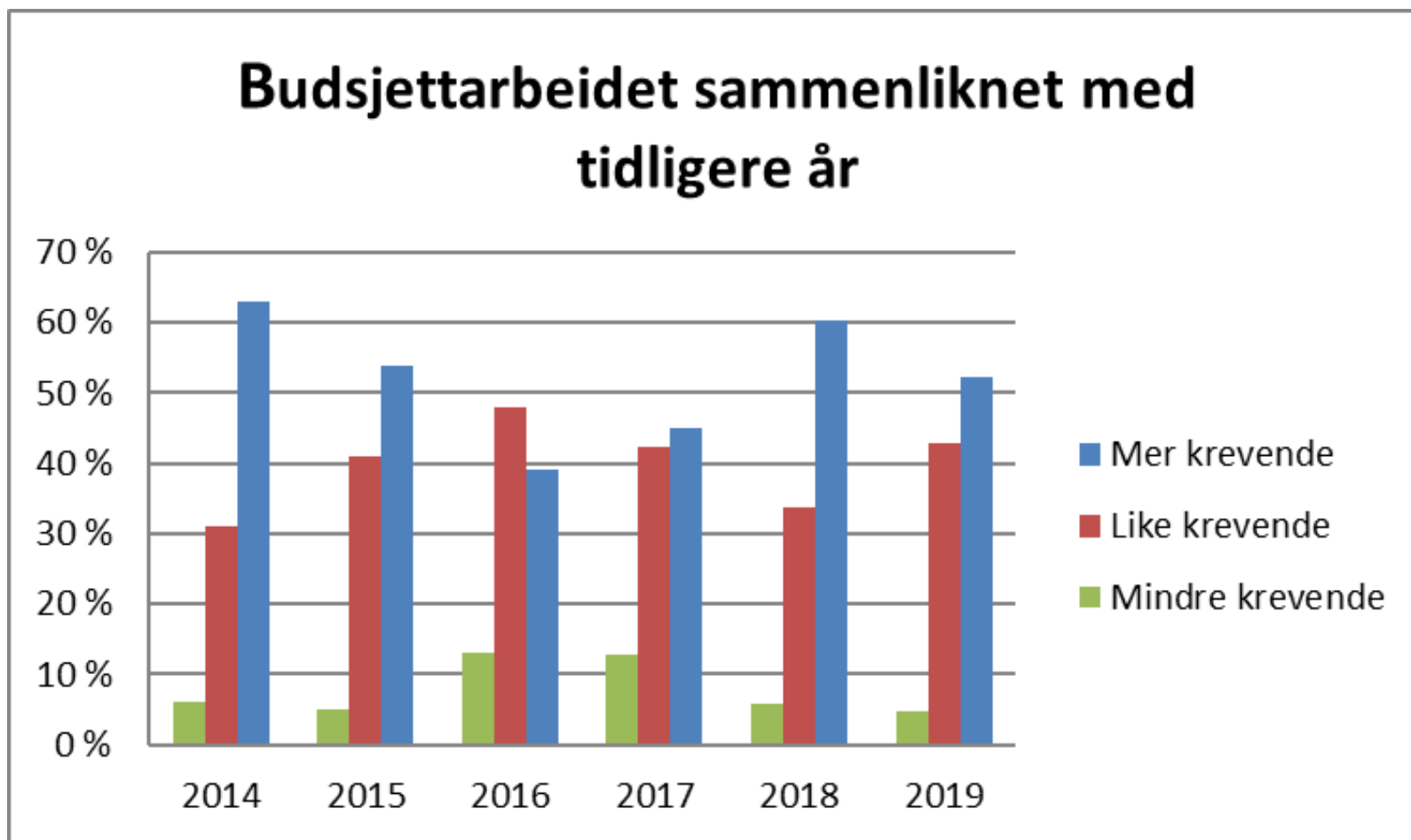
Basert på rådmannens budsjettforslag

3. desember 2018

Budsjettundersøkelsen

- Rådmennenes/byrådenes budsjettforslag for 2019
- Spørreundersøkelse til 150 kommuner (utvalg basert på kommunestørrelse, geografi og nivå på korrigerte frie inntekter).
Svar fra 72 kommuner med ca 50 pst av innbyggere
- Innhenting av budsjettdokumenter fra kommunenes hjemmesider:
 - Ca 85 kommuner med 40 pst av innbyggerne utenom Oslo (driftsbudsjett)
 - 90 kommuner med 54 pst av innbyggerne (investeringsbudsjett)
- Spørreundersøkelse til alle fylkeskommunene
Innhenting av budsjettdokumenter fra alle fylkeskommunene
- Undersøkelsen er gjennomført i forkant av budsjettforliket på Stortinget.
Med unntak av et par enkeltområder, antas ikke forliket å påvirke resultatene fra undersøkelsen

Budsjettarbeidet i kommunene er krevende

Utgiftene vokser mer enn inntektene i 2019.

Mindre avsettes til finansiering av investeringer og uforutsette utgifter

84 kommuner i utvalget	Forslag 2019	Forslag 2018	Endring pst
Sum driftsinntekter	-149 123 608	-143 499 270	3,9
Sum driftsutgifter ekskl. avskrivninger	141 822 104	136 062 803	4,2
Brutto driftsresultat ekskl. avskrivninger	-7 301 504	-7 436 466	-1,8
<i>I pst av driftsinntekter</i>	<i>4,9</i>	<i>5,2</i>	
Finansutgifter og -inntekter	5 798 372	5 572 373	4,1
Netto driftsresultat	-1 503 132	-1 864 094	-19,4
<i>I pst av driftsinntekter</i>	<i>1,0</i>	<i>1,3</i>	
Avsetning og bruk av bundne fond	-401 407	-392 018	2,4
Netto driftsresultat etter bundne fondsavsetninger	-1 904 539	-2 256 111	-15,6
<i>I pst av driftsinntekter</i>	<i>1,3</i>	<i>1,6</i>	

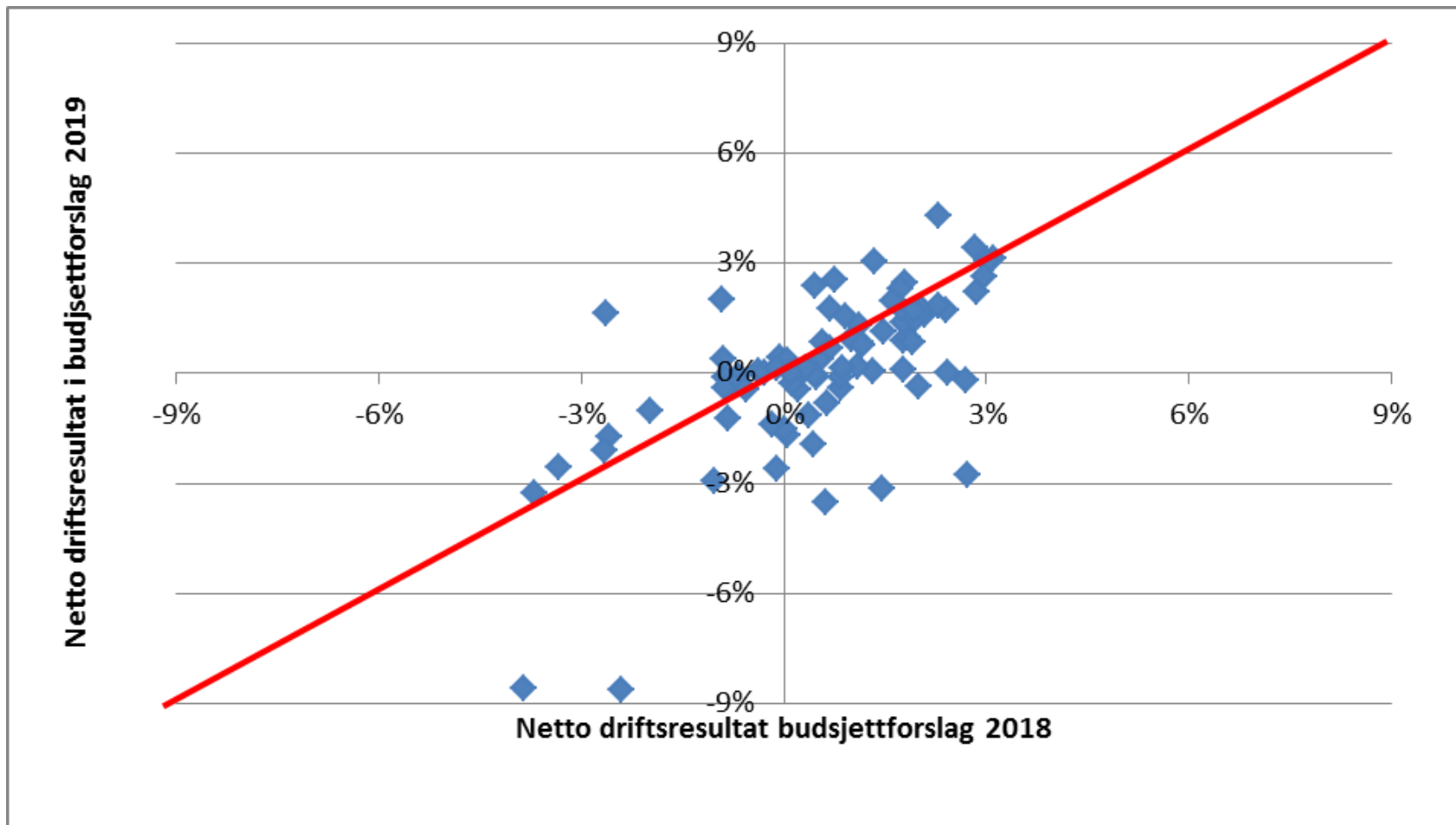
Både drifts- og finansutgifter vokser raskere enn driftsinntektene

Inntektene ikke tilstrekkelige for å finansiere driften i de minste kommunene, Også svake resultater i kommuner mellom 20 og 60 000 innbyggere

Kommunegrupper	Budsjettert netto driftsresultat 2019	Gjennomsnittlig budsjettert netto driftsresultat 2019	Median - budsjettert netto driftsresultat 2019	Netto driftsresultat estimert for alle kommuner (eks Oslo)	Antall kommuner
Under 10 000 innbyggere	-0,38 %	-0,38 %	-0,03 %		46 (308)
10 000 - 20 000 innbyggere	0,69 %	0,62 %	0,83 %		15 (55)
20 000 - 60 000 innbyggere	0,27 %	0,27 %	0,36 %		15 (47)
Over 60 000 innbyggere	1,87 %	1,92 %	1,80 %		8 (11)
Totalt:	1,0 %			0,5 % - 0,8 %	84 kommuner

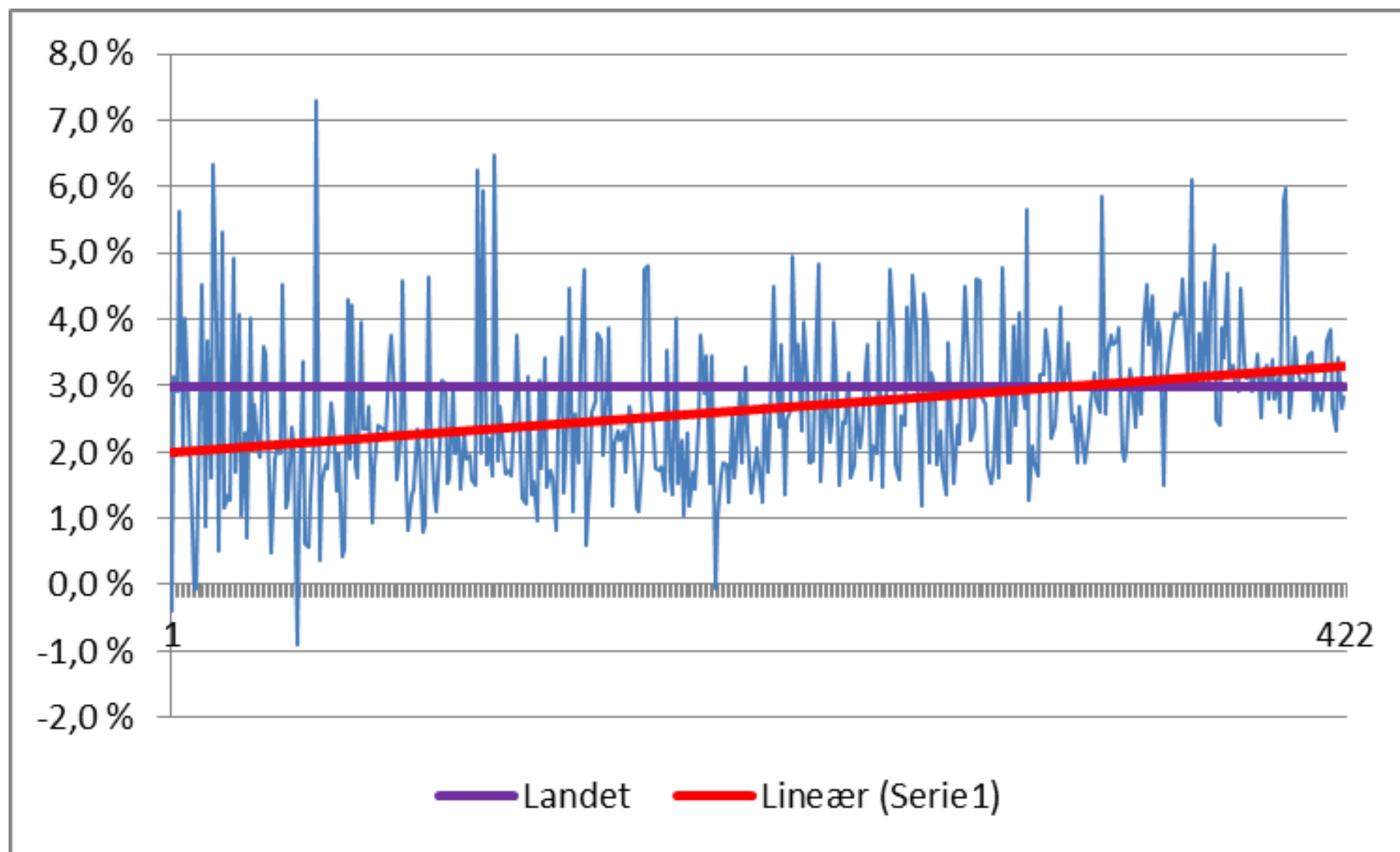
Anbefalingen fra TBU er at netto driftsresultat skal være 1,75 pst av driftsinntektene over tid

60 pst av rådmennene legger opp til svakere netto driftsresultat i 2019
40 prosent av kommunene budsjetterer med «underskudd» i driften;
deler av driftsutgiftene i 2019 må finansieres av oppsparte reserver

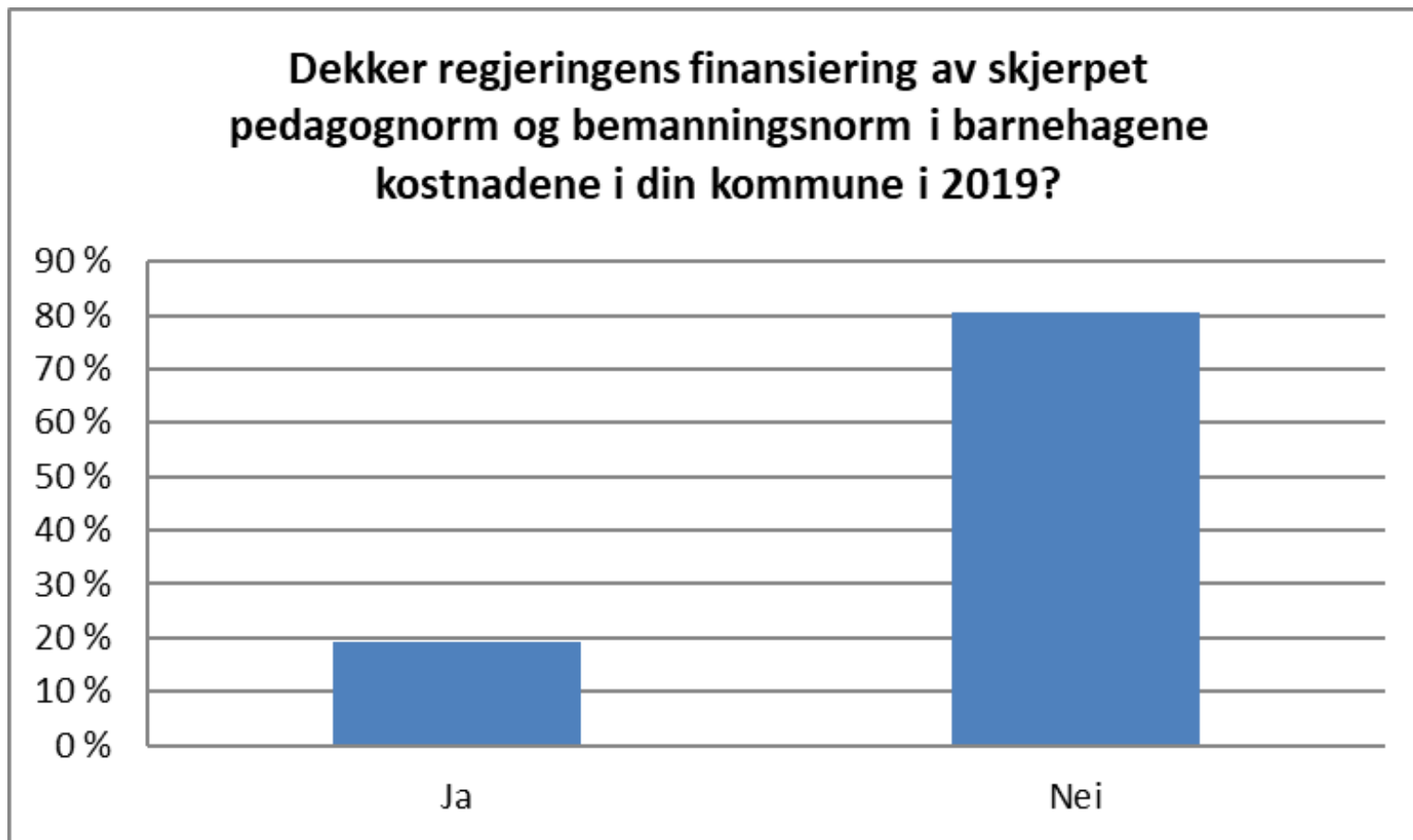

1/5 av kommunene budsjetterer med negativt netto driftsresultat både i 2018 og 2019

Variasjon i veksten i frie inntekter mellom kommuner i 2018 – 2019

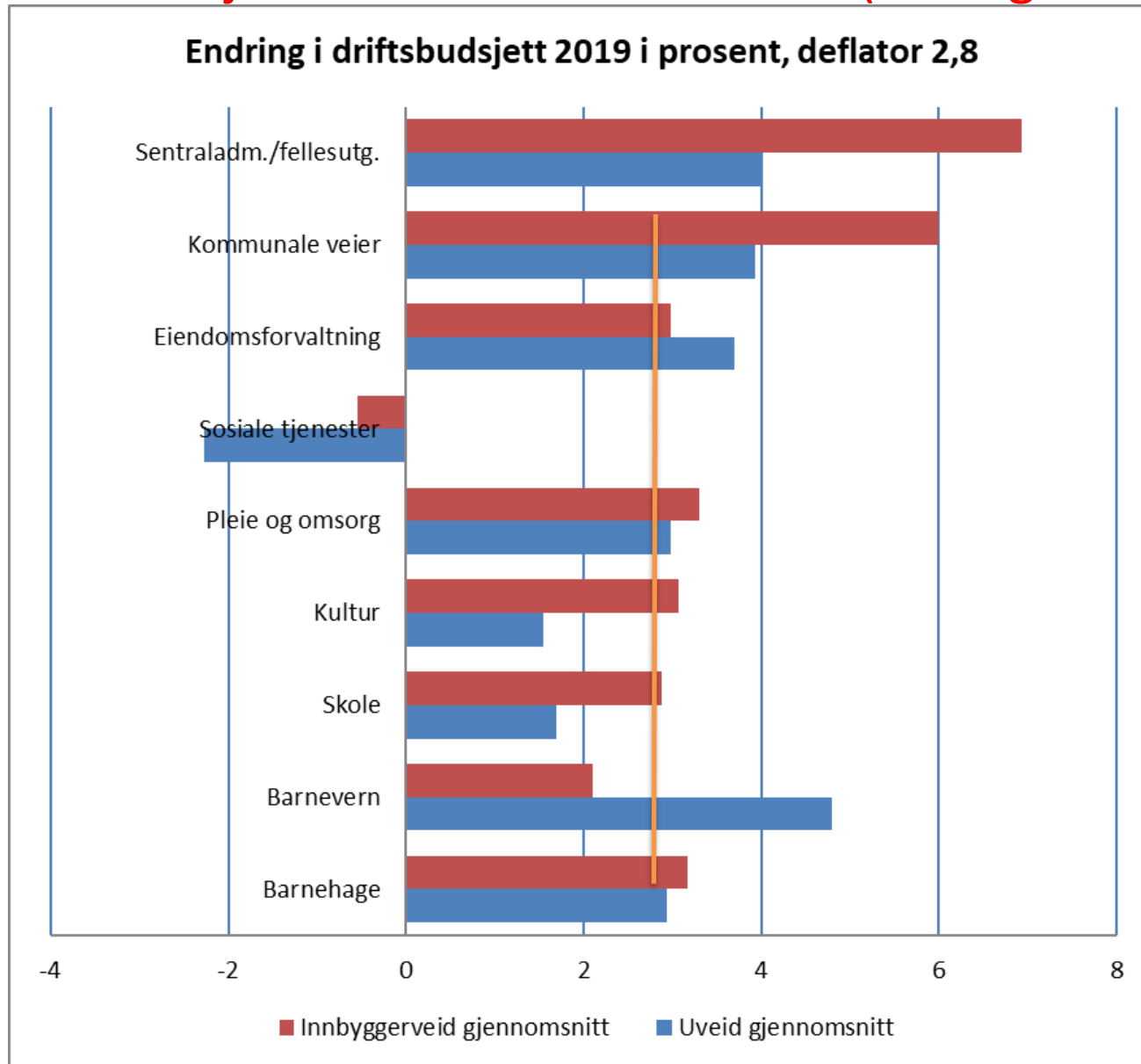

Statsbudsjettet: Pedagog- og bemanningsnorm i barnehagene er underfinansiert i 2019

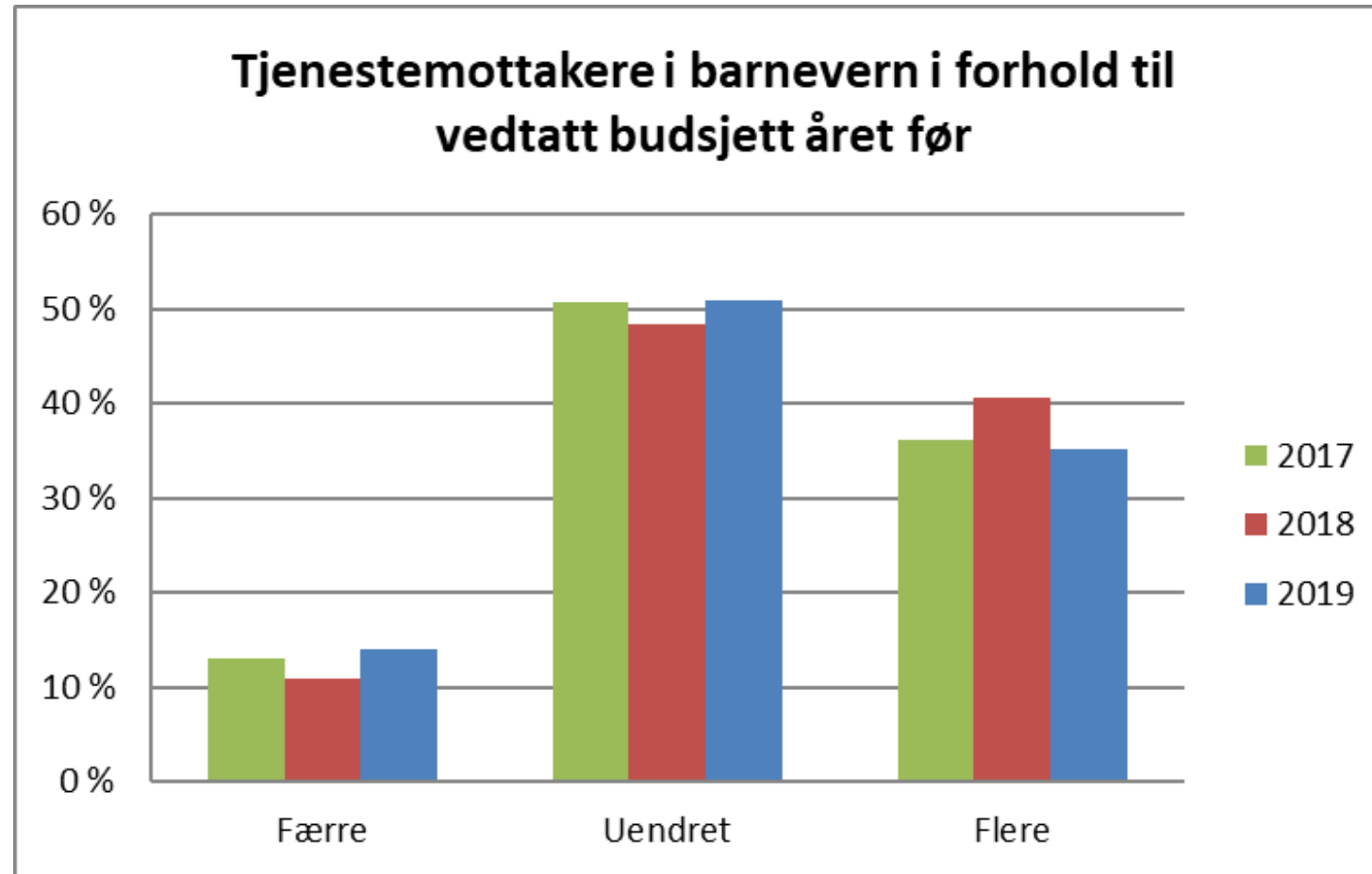

Detaljene om budsjettforliket er ikke kjent?

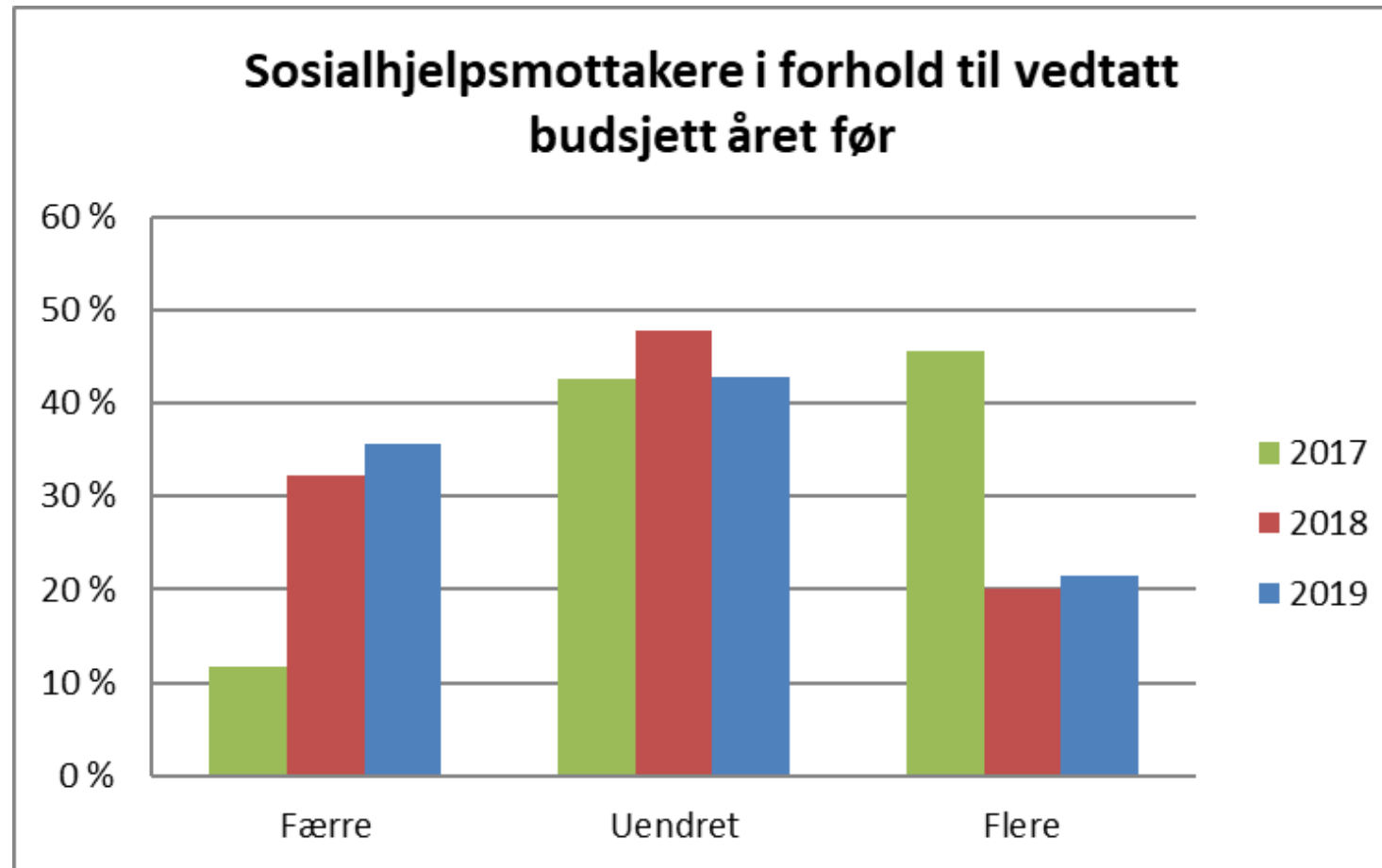
Nedgang i utgiftene til sosialtjenester,
men i de fleste andre tjenestene øker aktiviteten (økning utover lønns- og prisvekst)

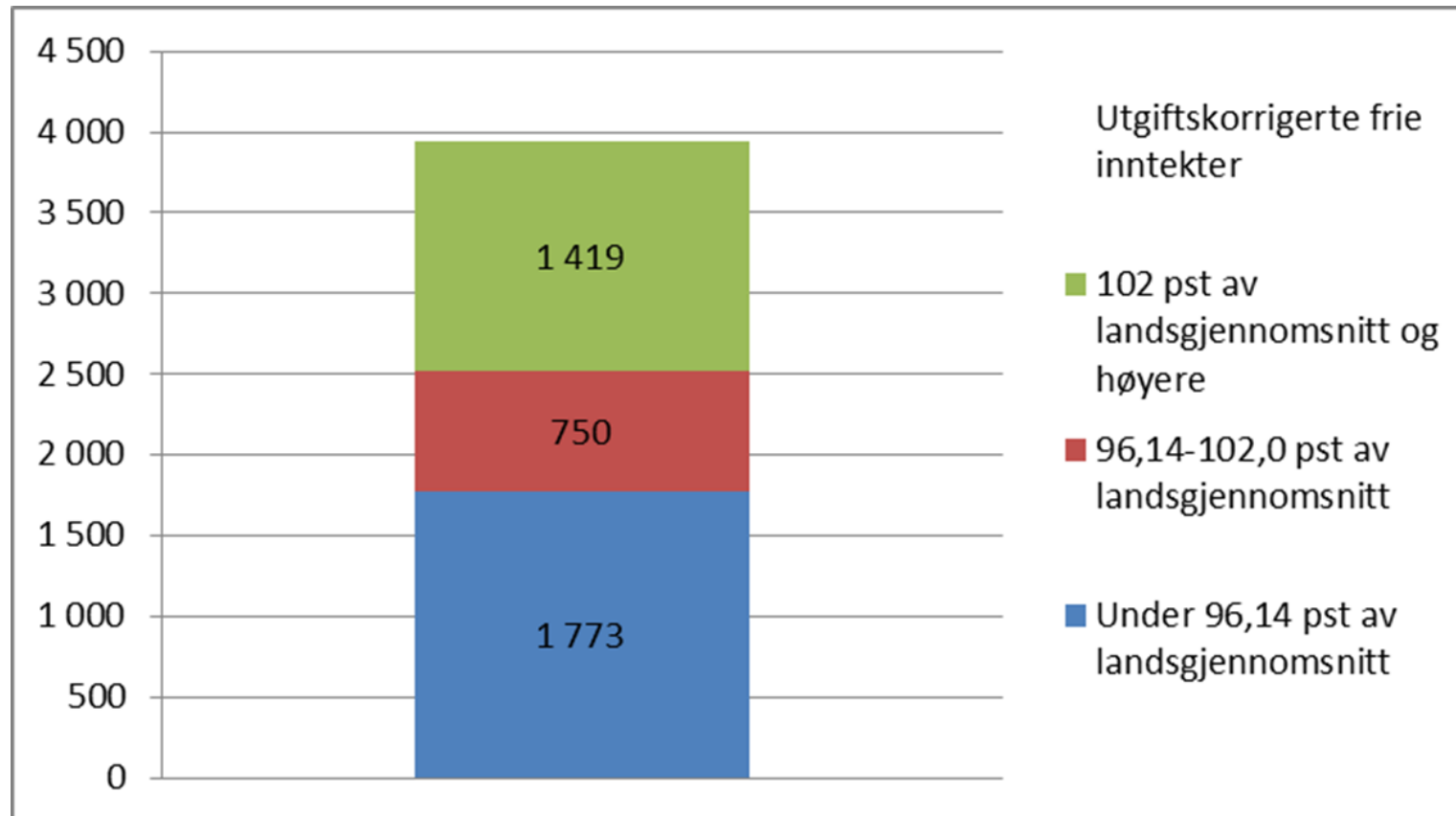
Fortsatt vekst i antall barn i barnevernet

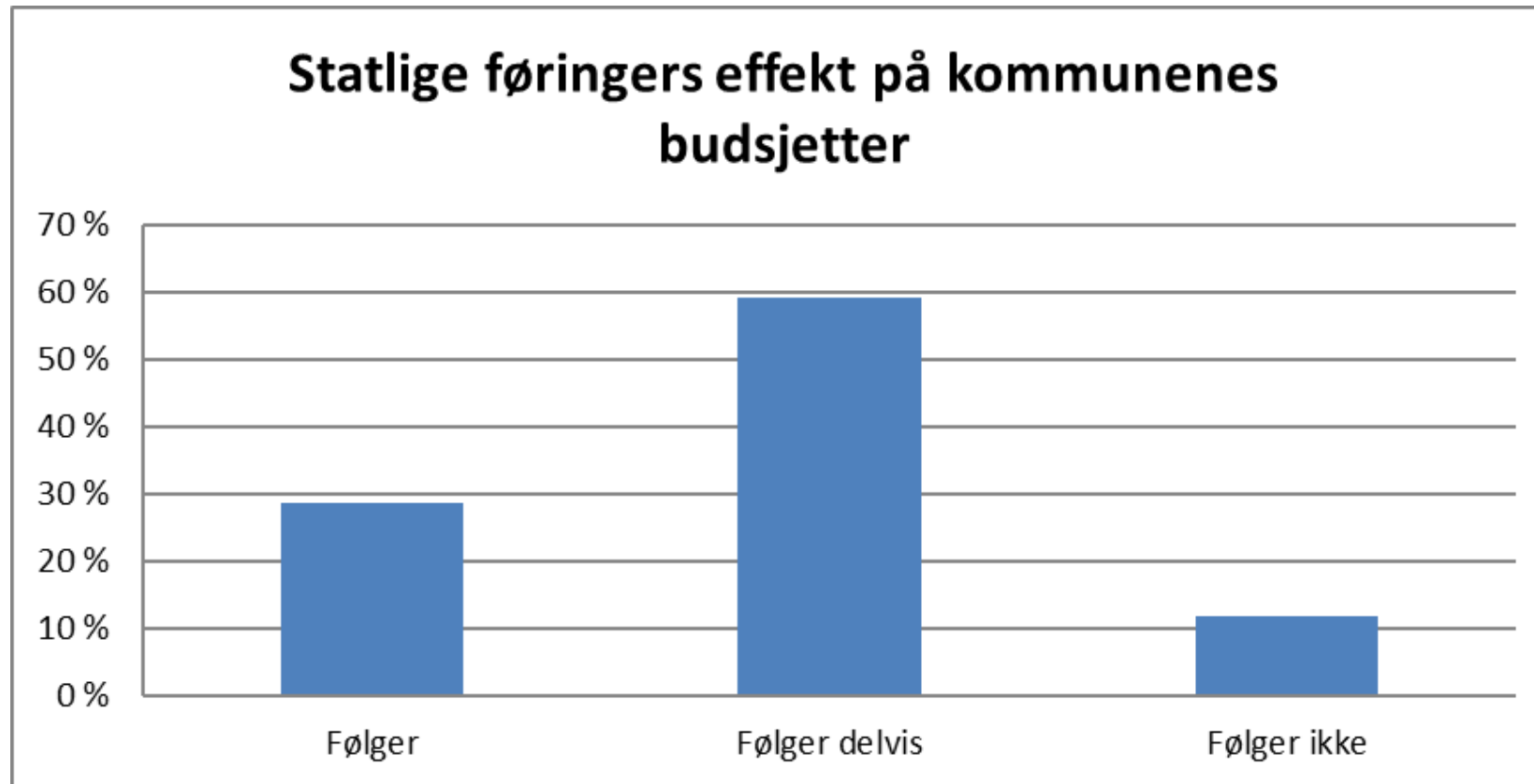
Kommunene: Forventer avtakende vekst i antall sosialhjelpsmottakere – færre flyktninger

Kommunene effektiviserer og iverksetter sparetiltak for i underkant av 4 mrd. kroner

Kommunen følger delvis opp de statlige føringer med økte bevilgninger i sitt budsjett

Nå har gjelda passert 500 milliarder

ØKONOMI. For første gang har kommunesektoren en brutto gjeld på over 500 milliarder kroner, viser nye tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB).

MEST LEST

Alle får økt barnetrygd unntatt de fattigste

Stem på Årets kommuneprofil 2018

Kan rådmannen nekte å møte i kontrollutvalget?

I spissen for ambisiøs miljøpolitikk

Etikk burde ikke være et tiltak for bedre omdømme

Fikk medhold ved tilsyn – sier opp jobben

Har gjort kommunen til eit mønsterbruk

Byer i Norge

SISTE SAKER

Mæland vil forebygge vannskader med lovendring

KS-lederen vil ha fortgang i klimatilpasning

Annonse

Bli total-abonnet i dag
kommunal-rapport.no

Nett + Papir
To utfyllende avisprodukter og nyttige verktøy.
Hver dag.
Hver uke.

Klikk for å bli totalabonnet i dag

UTLYSTE STILLINGER

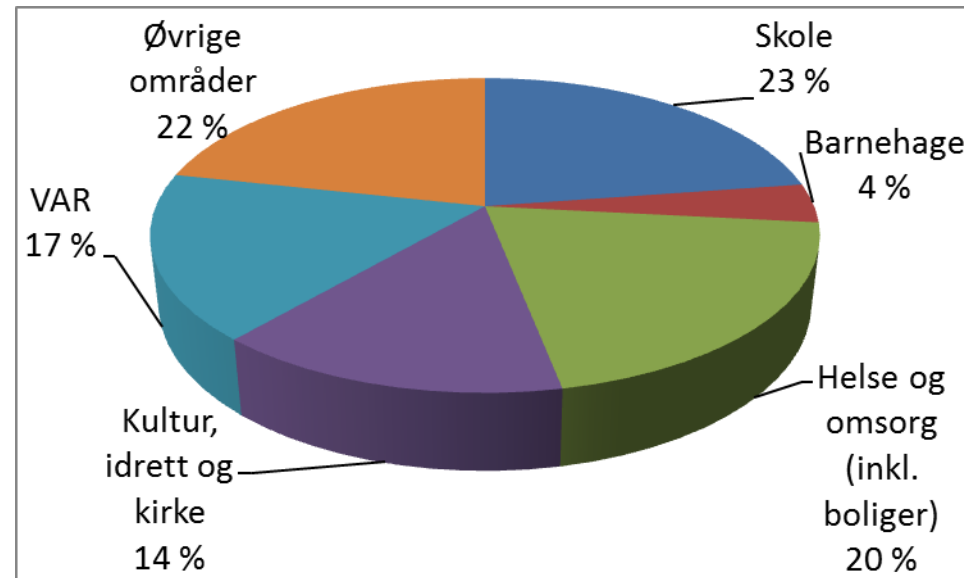
 Kommunalsjef digitalisering, kommunikasjon og administrativ støtte

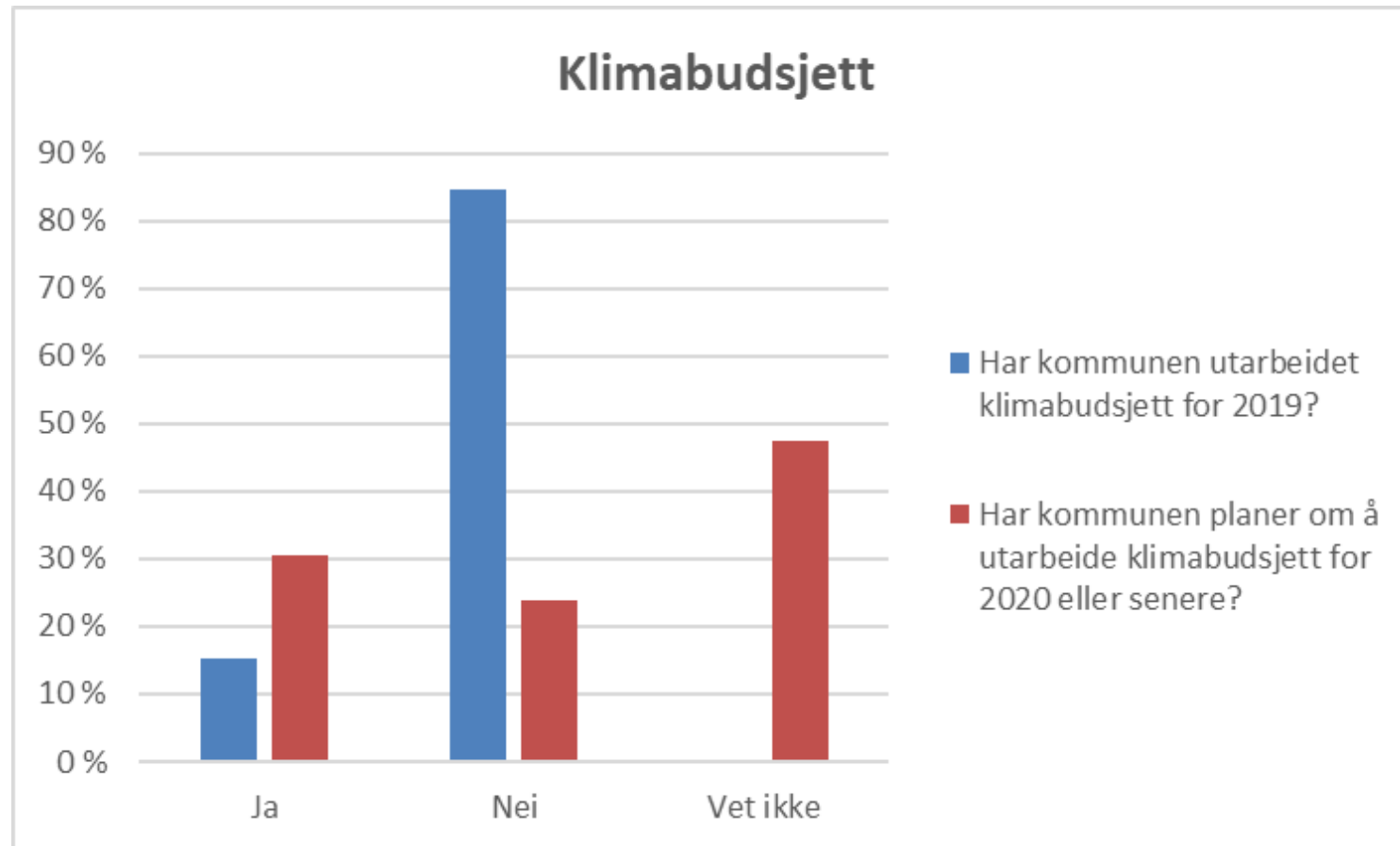
Fortsatt veldig høy investeringsaktivitet (85 - 90 mrd. kroner i 2019)

De minste kommunene i undersøkelsen har de høyeste investeringene per innbygger, ved siden av Oslo

Investeringer i kroner per innbygger	Helse og omsorg (inkl. boliger)						Sum investeringer (ekskl. videreutlån)
	Skole	Barnehage	Helse og omsorg (inkl. boliger)	Kultur, idrett og kirke	VAR	Øvrige områder	
Kommuner under 10 000 innb	4 335	442	5 276	1 802	3 270	5 420	20 546
Kommuner 10000 - 19999 innb	3 491	391	3 449	1 409	2 848	3 487	15 074
Kommuner 20000 - 59999 innb	5 189	686	2 198	2 027	3 620	4 092	17 812
Kommuner 60000 - 300 000 innb	2 899	465	3 084	1 709	2 090	3 106	13 352
Oslo	4 052	1 161	4 092	4 417	3 374	3 438	20 534
Alle	3 738	661	3 341	2 385	2 814	3 559	16 498

Utarbeider kommunene klimabudsjett?

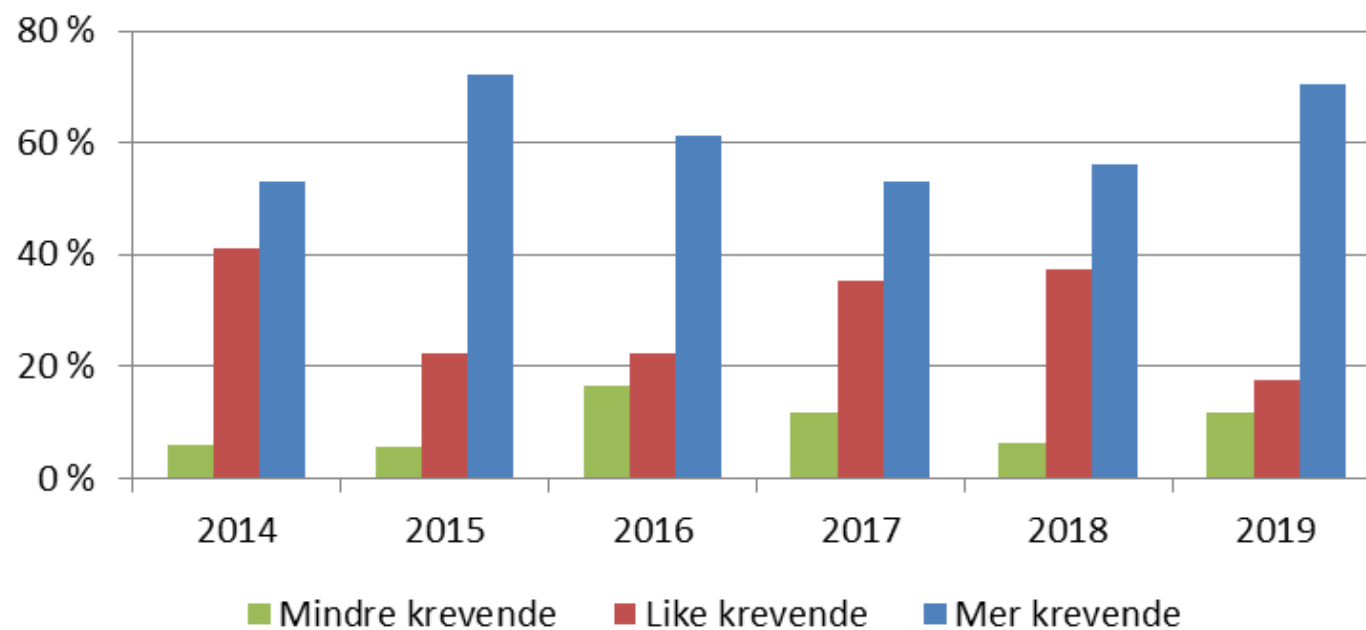

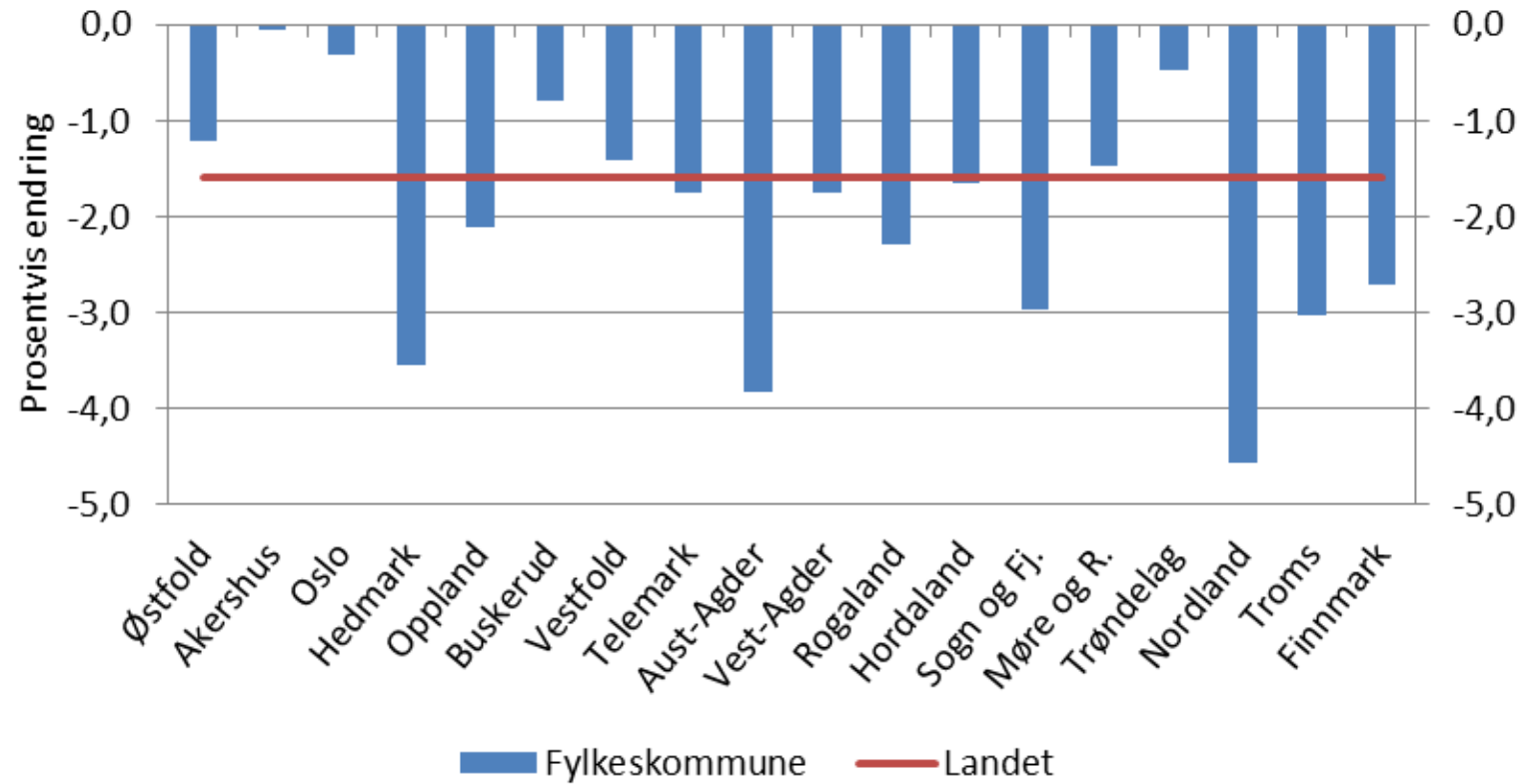
Budsjettundersøkelsen 2018 - fylkeskommunene

Krevende budsjettarbeid

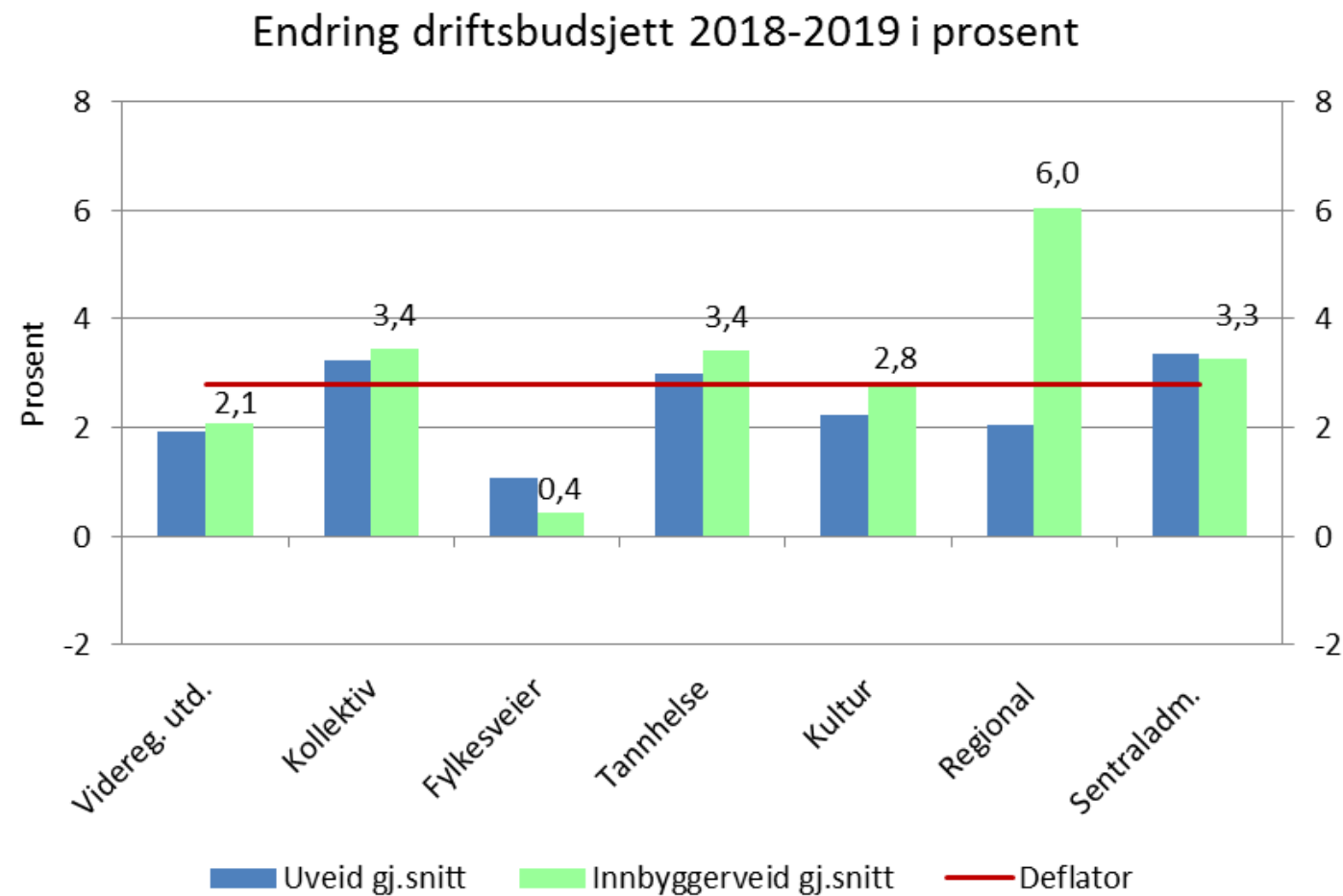
Budsjettarbeidet sammenliknet med fjoråret,
andel av fylkeskommunene

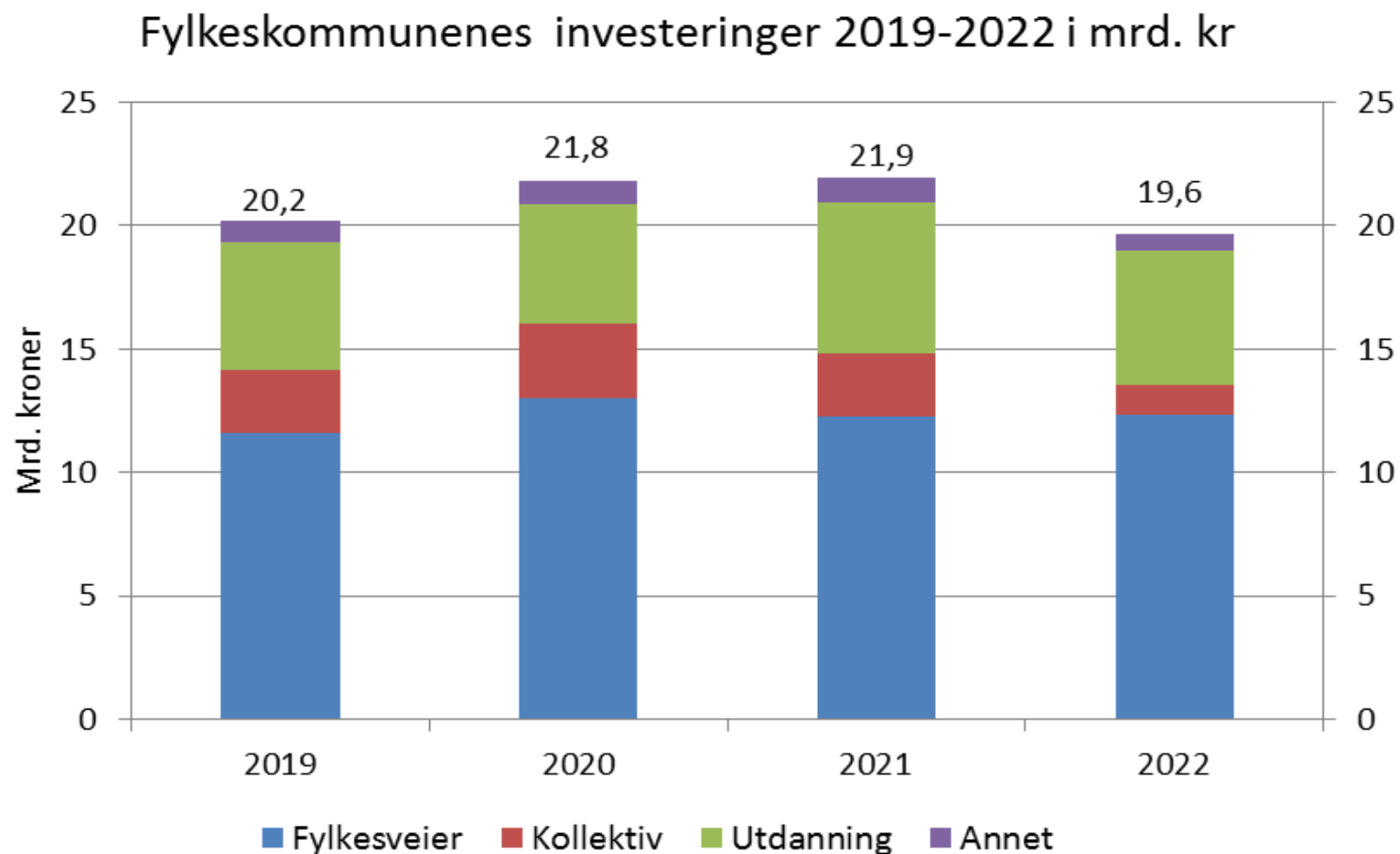
Færre innbyggere i alderen 16-18 år fra 2017 til 2018

Videregående utdanning opprettholdes på tross av nedgangen 16-18 åringer

I 2019 skal det investeres 14,1 mrd. kr i samferdsel og 5,2 mrd. kr i videregående skoler

«Budsjettet 2019 – mer krevende »

- Kommuner:
 - Utgiftene øker mer enn inntektene, netto driftsresultat svekkes
 - variasjon i inntektsveksten
 - Mange kommuner budsjetterer med driftsunderskudd
 - Behovet for effektivisering/kutt øker
 - Store investeringer, betydelig satsing innen kultur og idrett
- Fylkeskommuner:
 - Fylkeskommunene skjermer videregående opplæring
 - Stor variasjon i bruken av midler til regionale utviklingsmidler
 - Manglende finansiering av tunnelsikkerhetsforskriften

Modell for minimumsnivå for netto driftsresultat og disposisjonsfond for kommuner og fylkeskommuner

FoU-prosjekt
4. desember 2018

Bakgrunn for FoU-prosjektet:

Hva bør netto driftsresultat ligge på for at den enkelte kommune og fylkeskommune skal kunne møte svingninger i rammebetingelser?

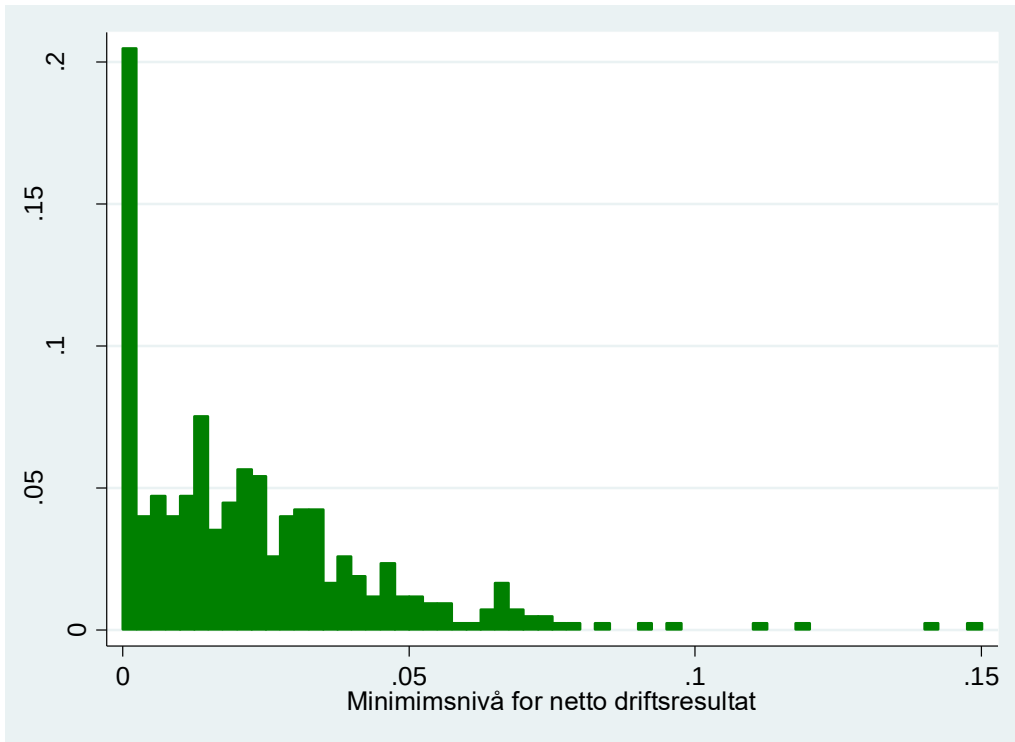
- Utvikle en metode som kan gi anbefaling om nivået på netto driftsresultat for **hver enkelt kommune og fylkeskommune**
- Identifisere forskjeller i risikoeksponering mellom kommunene og fylkeskommunene
- Sammenlikne med metoden til Teknisk beregningsutvalg for kommunal- og fylkeskommunal økonomi (TBU)
 - Teknisk Beregningsutvalg (TBU) sine anbefalinger gjelder for henholdsvis kommuner og fylkeskommuner samlet
 - TBUs anbefalinger er basert på kommunenes konsernnivå, mens denne modellen gir anbefaling med utgangspunkt i kommunekassetall.

Menon og Telemarksforskning har i samarbeid utviklet modellen på oppdrag av KS

Om modellen

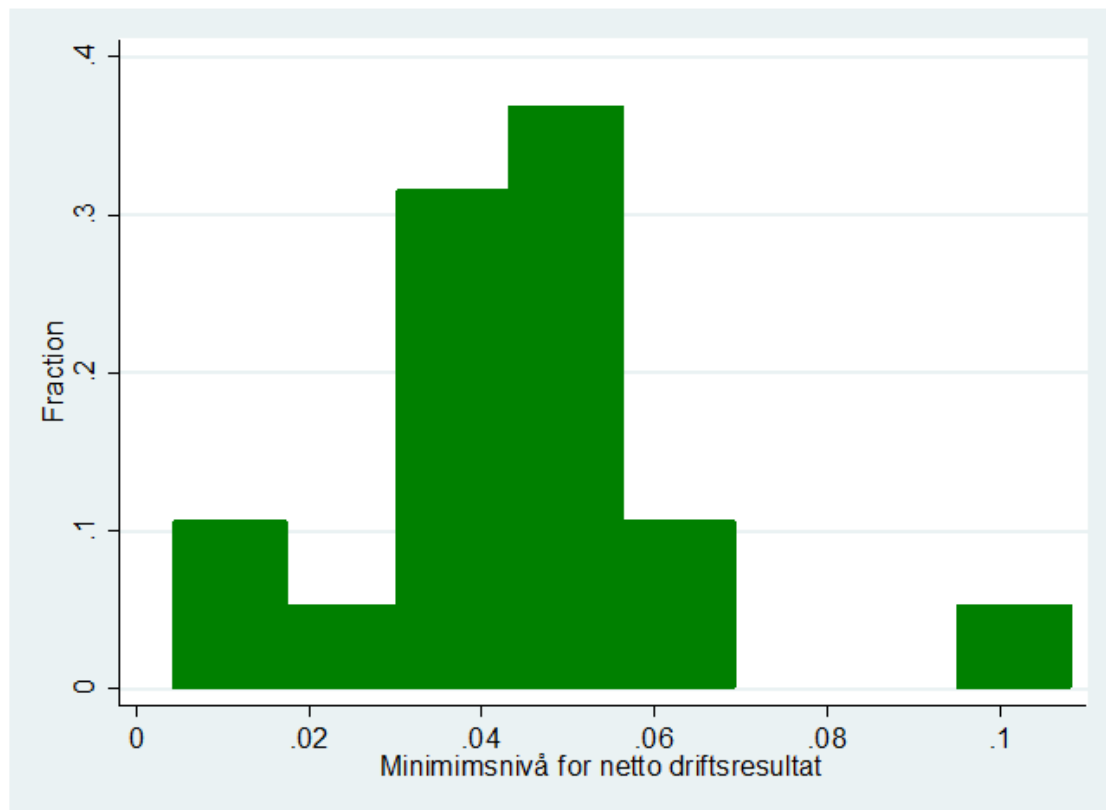
- Modellen og anbefalingene om **minimumsnivåer** for netto driftsresultat og disposisjonsfond er basert på hvordan den enkelte kommune har styrt økonomien sin de siste årene
 - Det er mulig å legge inn egne forutsetninger i modellen
- Modellen bygger på en sentral målsetning om **stabil tjenesteproduksjon**
 - Delmålsetning om at kommunen må ha tilstrekkelig buffer til å kunne håndtere et gitt nivå på risiko
 - Legger til grunn at kommunen opprettholder et stabilt nivå på langsiktig lånegjeld relativt til inntekter
- Modellen er operasjonalisert i et excel-verktøy som blir tilgjengelig for kommuner og fylkeskommuner på abonnementsiden til KS

Resultater fra modellen – kommuner

- 18 % av norske kommuner kan ha et netto driftsresultat på null og samtidig ha en stabil tjenesteproduksjon
- 31 % av kommunene får en minimumsanbefaling for langsiktig nivå på netto driftsresultat mellom null og 1¼ prosent mens 51 prosent får et anbefalt minimumsnivå høyere enn 1¼ prosent
- 40 % av kommuner har et forventet netto driftsresultat lavere enn det anbefalte minimumsnivået
- 34% av kommunene har lavere disposisjonsfond relativt til inntekter enn det anbefalte minimumsnivået

Resultater for fylkeskommuner

- Halvparten av fylkeskommunene får anbefalt minimumsnivå på langsiktig netto driftsresultat over TBUs anbefaling for fylkeskommunene samlet på 4 prosent, mens halvparten ligger under 4 prosent
- 6 fylkeskommuner har et forventet netto driftsresultat som er lavere enn det anbefalte minimumsnivået.
- 2 fylker har lavere disposisjonsfond relativt til inntekter enn det anbefalte minimumsnivået.

Introduksjonsarket

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1	 									
2										
3										
4	Prognosemodell for anbefalt minimumsnivå på Netto driftsresultat									
5										
6	Kommunenummer: (tast inn her)									
7										
8	Om modellen									
9	Modellens mål									
10	Denne modellen er utviklet på oppdrag av KS av Menon Economics og Telemarksforsking. Målsetningen er å gi kommuner og fylker et verktøy som gir anbefalinger for minimumsnivå for netto driftsresultat og									
11	disposisjonsfond tilpasset den enkelte kommune og fylkeskommune. Modellen bygger på en sentral målsetning om stabil tjenesteproduksjon . For å oppnå dette ligger det inne en delmålsetning om at kommunen må ha									
12	tilstrekkelig buffer til å kunne håndtere et gitt nivå på risiko. Vi antar at alle utgifter og inntekter må vokse i takt med driftsinntektene for å opprettholde en stabil tjenesteproduksjon. Anbefalingene er langsiktige. Vi antar at									
13	kommunens gjeld som andel av inntekter ikke kan øke, dersom stabil tjenesteproduksjon skal opprettholdes. Dette kommer av at det ikke vil være bærekraftig på lang sikt dersom gjelda vokser raskere enn inntektene på lang									
14	sikt. Et sentralt moment er at anbefalingene er minimumsnivåer og det bør ikke være en målsetning å styre mot disse nivåene, men heller å sikre at kommunen ikke havner under de anbefalte minimumsnivåene.									
15										
16	Modellens anbefalinger									
17	Modellen gir anbefalinger for følgende:									
18	1. Langsiktig minimumsnivå for netto driftsresultat									
19	- Netto driftsresultat som er tilstrekkelig for å finansiere kommunens investeringer									
20	- Gitt at gjelda som andel av inntekter ikke kan øke									
21	- Investeringer og -inntekter som andel av utgifter er lik sitt historiske snitt									
22	2. Tilstrekkelig stort disposisjonsfond for å håndtere rimelig risiko. Rimelig risiko tilsier at kommunene skal kunne håndtere den største av:									
23	- En renteøkning på 2% over fire år. Avkastning på finansformue antas å øke med 1%.									
24	- Fall i finansinntekter og skatteinntekter lik 5-persentilen av slike fall i perioden 2004-2016.									
25	Økt rente vil på lengre sikt redusere premieinnbetalingene. Dermed vil økt rente for de aller fleste kommuner kun være et midlertidig sjokk. Vi benytter variabelen "Renteekspontert gjeld" fra KOSTRA for å beregne risiko									
26	tilknyttet renteøkning. Denne tar høyde for rentekompensasjonsordninger og skal reflektere hvor stor del av kommunens gjeld som i praksis påvirkes av rentendringer. Den tar ikke høyde for eventuelle langsiktige									
27	rentebindinger.									
28	Det som bidrar til økt risiko i modellen er dermed: Høy netto renteekspontert gjeld, skatteinntekter over 90% av landsgjennomsnittet og høye finansinntekter relativt til andre inntekter.									
29										
30										
31	Det er viktig at du justerer forutsetningene i modellen hvis din kommune ikke planlegger å styre økonomien tilnærmet likt som de siste 5 til 15 årene									
32	Modellen tar utgangspunkt i at forholdene mellom inntekter og utgifter og en rekke andre størrelser er lik det de har vært historisk for den enkelte kommune. Dersom du vet at din kommune planlegger å styre økonomien på en									
33	annen måte i årene framover enn den har gjort i fortiden er det viktig at du justerer disse faktorene for at modellen skal gi gode og realistiske anbefalinger. I fanen "inputdata" kan du legge inn tall for siste års budsjett og evt.									
34	mer langsiktige økonomiplaner. Modellen vil med utgangspunkt i disse beregne modellens sentrale inputvariabler slik at du kan bruke disse til å gjøre skjønnsmessige justeringer i "Modell"-fanen. I denne fanen vises også									
35	modellens resultater samt utviklingen i sentrale variabler i modellen. For å fullt ut forstå resultatene er det lurt å lese forklaringene til høyre i modellfanen. Celler som er grønne kan fylles ut av den enkelte kommune.									
36										
37	Ytterligere informasjon og forutsetninger									
38	Modellen har ikke bestemt seg for et absolutt mål om absolutt eller relativ formueskjevning. Indirekte ligger det imidlertid en forutsetning om absolutt formueskjevning og finanskapitalen. Dersom kommunen har mindre									

Data

Modellvariabel	Modellkode	Definisjon	Kostra 2017	Basert på foreliggende økonomiplan	Historisk gjennomsnitt
Driftutgifter som andel av driftsinntekter og renteinntekter	Z/(X+Y)	Driftsutgifter fratrukket avskrivninger/ (Driftsinntekter+Renteinntekter, eieruttak og utbytte)	95,4 %		93,3 %
Investeringer som andel av driftsutgifter	U/Z	Investeringsutgifter/Driftsutgifter fratrukket avskrivninger	21,1 %		11,7 %
Investeringssinntekter som andel av investeringsutgifter	P/U	Investeringssinntekter/Investeringsutgifter	17,9 %		23,4 %
Avdrag som andel av gjeld	W/S	Avdragsutgifter/Gjeld	3,0 %		3,5 %
Forventet avkastning på finansformue	Y/R	Renteinntekter, eieruttak og utbytte/Finansformue	2,6 %		3,9 %
Forventet årlig realvekst i driftsinntekter på lang sikt	X(i år)/X(året før)-1	Driftsinntekter (et år)/Driftsutgifter (året før), forventning på lang sikt			1,0 %
Foventet langsiktig prisvekst i kommunesektoren		Kommunal deflator			2,5 %
Renter på gjeld	V/S	Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter/Gjeld	2,4 %		1,83 %
Gjeld som andel av driftsinntekter og renteinntekter	S/(X+Y)	Gjeld/(Driftsinntekter+Renteinntekter, eieruttak og utbytte)	103,5 %		Ikke relevant

Kommunens planlagte økonomi - Brukerveiledning

Modellen er laget for å gi anbefalinger i et langsiktig perspektiv og det er ikke nødvendigvis slik at kommunen vil styre økonomien sin slik den har gjort historisk. Dersom din kommune har økonomiplaner som går fremover i tid kan de planlagte verdiene for modellvariablene over legges inn under og de relevante modellvariablene basert på verdiene regnes automatisk ut over. I modellfanen kan du sette inn disse verdiene istedenfor de historiske gjennomsnittene og få modellens anbefalinger gitt din kommunes planer. Merk KOSTRA-definisjonene av variablene X til T og legg inn tilsvarende tall for hver av variablene. **Celler som er grønne kan fylles ut av den enkelte kommune.**

Input	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Driftsinntekter					
Renteinntekter, eieruttak og utbytte					
Driftsutgifter					
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter					
Avdragsutgifter					
Investeringsutgifter					
Invsesteringsinntekter					
Avskrivninger i driftsregnskapet					

Modell 1

Justerbare forutsetninger				Referanse for utfylling av skjønnsmessig justering	
	Skjønnsmessig justering	Historiske gjennomsnitt		Kostra 2017	Basert på økonomiplan Landsgjennomsnitt
Driftutgifter som andel av driftsinntekter og renteinntekter		93,3 %	Siste fem år	95,4 %	92,4 %
Investeringer som andel av driftsutgifter		11,7 %	Siste 15 år	21,1 %	13,4 %
Investeringsinntekter som andel av investeringsutgifter		23,4 %	Siste 4 år	17,9 %	28,2 %
Avdrag som andel av gjeld		3,5 %	Siste år	3,0 %	4,7 %
Forventet avkastning på finansformue		3,9 %	Siste fem år	2,6 %	3,4 %
Forventet rente på gjeld		1,83 %		2,4 %	
Forventet langsiktig realvekst i driftsinntekter		1,0 %	Langsiktig forventning		
Forventet langsiktig kommunal deflator		2,5 %	Langsiktig forventning		
Langsiktig ønsket gjeld som andel av drifts- og renteinntekter		103,5 %	Siste år	103,5 %	78,4 %
Andel av gjeld med rente bundet fire år eller lengre		0,0 %			

Modell 2

Resultater	
Forventet netto driftsresultat ved stabil tjenesteproduksjon	1,4 %
Langsiktig minimumsnivå for netto driftsresultat	1,5 %
Minimumsnivå for disposisjonsfond for å håndtere risiko	3,9 %
Kortsiktig minimumsnivå for netto driftsresultat for å bygge opp disposisjonsfond	1,5 %
Årlig endring i gjeld andel av inntekter	0,0 %
<i>Differanse forventet NDR og risikojustertminimumsnivå for NDR</i>	<i>-0,1 %</i>

